

הישיבה המאה-ושלושים-ותשע של הכנסת הראשונה

יום שני, כ"ח אייר תש"י (15 מאי 1950)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.00

א. הצעות לסדר-היום

(אספקת חמרי-בנין וחלוקתם; ביטול תקנות לשעת-חירום שהתקינה ממשלת פלשתינה (א"י); ידיעה על פנייתה של אגודת-ישראל לממשלת גרמניה)

מצב העיריות והשלטונות המקומיים קשה מאד; כי הרשויות המקומיות עוסקות בבנין כתיספר, גניילדים ובנינים ציבוריים אחרים, ואינן יכולות בשום פנים להי-זקק לשוק השחור כחמרי הבנין. מוסדות אלה נתונים לא לביקורת של מבקר המדינה, כי אם גם לביקורת של הציבור ושל המועצות שלהם, ואינם יכולים להשיג את הכמות המינימאלית כדי לבנות את הבנינים ההכרחיים לשירות לציבור הרחב.

מה שנוגע לתל-אביב — מסרתי רשימה של בתי ספר אשר בנייתם הופסקה לגמרי, וייתכן שלא יהיו מוכנים גם לשנת-הלימודים הבאה.

אני מבקש מאד מאת הכנסת להסכים ששאלה זו תועמד על סדר-היום, ולקבוע זמן לדיון זה כדי לברר את השאלה.

לא רציתי להרבות בדברים, אבל עלי לומר מלים מספר על הטענות הרבות בדבר ההפליה בחלוקת הכמות הבלתי מספיקה של חמרי הבנין. נשמעות תלונות בעיקר מצד קבלנים פרטיים, המביאים עובדות ומספרים כדי להוכיח שאין החלוקה שווה, והם אינם יכולים לקבל על עצמם לבנות בנינים גדולים ודירות מרווחות. הם התי-חילו לבנות דירות בנות 2—3 חדרים, ובמקומות אחדים כמו בתיים, בנו דירות שקוראים להן דירות עממיות שמחירן זול.

הפרובלמה הזאת מעסיקה מאד את הציבור שלנו, וכבר היו לה הדים בעתונות ובאסיפות. מן ההכרח שהי-דבר יבורר. יש לברר אם באמת קיימת הפליה.

אני מבקש מאת הכנסת לקבל את הצעת חברי ספיר והצעת, להעמיד שאלה זו ללא ידחוי על סדר-היום של הכנסת.

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. אני מתקשה להבין את מטרת ההצ-עה הזו. היה לי הכבוד להרצות ביום רביעי בכנסת על התקציב, ובסקירה כללית עוררתי גם בעיית חמרי הבנין בארץ והעמדתי זאת כאחד הסעיפים, שעליהם יהיה צורך לדון בקשר עם מצב המטבע הזר והפול-טיקה הכלכלית. אני מבין שחברי-הכנסת רוקח וספיר לא יכלו להיות נוכחים בישיבה זו בגלל נימוקים חש-רים, אך אין זה יכול לשמש נימוק להצעה, ששאלה זו שוב תועמד בכנסת, לאחר שכבר הועמדה פעם.

בהצאתי אמרתי, שלפני הממשלה עומדת הצעה

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה ושלושים ותשע, סדר-היום של השבוע מונח לפניכם. לאחר שנשמע כמה הצעות לסדר-היום, תבוא הודעת הממשלה בדבר ועדת תיאום בין הסוכנות היהודית והממשלה. ישיבתנו היום תוקדש לחוקים שהדיון בהם קצר, ומחר נפתח בדיון על התקציב.

ישראל ברי-היהודה (מפ"ם):

אני רואה ששורה של הצעות-חוק, שהובאו לסדר-היום שלנו בשבוע שעבר, נלקחו כנראה חזרה, זו הפעם השניה, עלידי הממשלה, בכלל זה — חוק ביטול עונש-המוות. הצעות-חוק אלה לא הובאו עכשיו בסדר-היום המונח לפנינו. אני רוצה להבין מדוע נלקחו הח-וקים האלה חזרה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אף אחד מהחוקים שהיו בסדר-היום לא נלקח חזרה עלידי הממשלה. הנשיאות החליטה להביא השבוע לסדר-היום רק אותם החוקים שאפשר לסיים את הדיון בהם השבוע. כל יתר החוקים יועמדו על סדר-היום בשבוע הבא או בעוד שבועיים.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת רוקח, להצעה לסדר-היום.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. אני מוצא לחובתי להפנות את תש-ורת לב הבית למצב החמור שנוצר בארץ בקשר עם מחסור רב בחמרי בנין — ברזל, מלט, עצים, מלט לבן ועוד סוגים רבים שלא אפרטם כרגע. מצד אחד הולכת וגוברת תנועת הבניה, על-פי רשויות המוגשים לשלט-נות המקומיים הנקראים „ועדות לבנין ערים“, ומצד שני שורר מחסור עצום בחמרי בנין. הוברר לנו שמצויים בארץ חמרי בנין, אלא שהם נמצאים כנראה בידי אותם האנשים שיכולים לבנות ביוקר ולשלם תמורת ברזל פי ארבעה מהמחיר הקבוע בחוק. הוא הדין במלט לבן, שמחירו בשוק גבוה פי עשרה מהמחיר הקבוע בחוק. לא מוסבר לי איך יכולים הדברים האלה לקרות לעינינו. דבר זה מייקר מאד את הבניה ומונע מבני אותם הח-ורים גים שאין להם כסף לבנות לעצמם דירה — ולו גם מהקטנות ביותר.

ישיבה קל"ט, כ"ח אייר תש"י (15 מאי 1950)
— הצעות לסדר-היום (קפלן, ארם, רוקח, ניר, ציולינג) —

אלה, ברור שבמקרה שיוכח ענין של הפליה גלויה, יהייב אותנו הדבר להביא לפני הוועדה גם את הגורם מים הנתבעים, כדי שיעמדו על המצב ויאמרו את דבריהם.

אני מציע שענין זה, שכבר הועמד על סדר-יומה של ועדת-הכלכלה, יועבר לוועדה זו.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

הגשתי את המכתב לפני שלושה שבועות, לפני ששר-האוצר הרצה בוועדת-הכלכלה. אני מקבל את ההצעה להעביר את הענין לוועדת-הכלכלה.

היו"ר נ. גיר-רפאלקס:

מאחר שחבר-הכנסת רוקח מסכים שהדבר יועבר לוועדת-הכלכלה, תועבר השאלה לוועדה. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ציולינג להצעה לסדר-היום.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

כנסת נכבדה, סיעתנו מציעה להעמיד על סדר-היום הצעת חוק לביטול תקנות לשעת-החירום שהתקינה ממשלת פלשתינה (א"י).

ההצעה כוללת שני סעיפים. הסעיף הראשון, "ביטול תקנות", אומר: "כל תקנות ההגנה (שעת-הירום) 1945 וכן תקנות וצווים לפי חוק הסמכויות לשעת-הירום 1939 — בטלות ומבוטלות".

הסעיף השני, "תחולת תוקף", אומר: "תקפו של חוק זה הוא מיום א' באלול תש"י (14 באוגוסט 1950)", היינו בעוד שלושה חדשים.

אני רוצה להביא את דברי ההסבר.

בימי מאורעות 1936 התקינה ממשלת פלשתינה (א"י) תקנות לשעת-הירום באמתלא של נטילת סמכויות מלחמה במפירי חוק, לשמירת בטחון הציבור ולדיכוי מהומות. היא הוסיפה עליהן והחמירה אותן בימי מלחמת העולם, וביחוד הוסיפה של מלחמת השלטון הבריטי בכוחות השחרור של העם היהודי, בעליה ובהתיישבות.

הישוב היהודי בארץ-ישראל והסוכנות היהודית היו מאוחדים בהכרתם שתקנות-החירום גועדו לשמש בידי ממשלת בריטניה מכשיר מלחמה ודיכוי נגד העם היהודי.

תקנות-החירום דנות בשטחי חיים שונים והן מעניקות סמכויות כוללות ובלתי-מוגבלות לשלטון המוציא לפועל.

הסתדרות עורכי-הדין היהודיים בארץ-ישראל סיכמה (תמוז תש"ו) את תוכן התקנות האלה; וזאת תמצית הסיכום:

"על-פיהן ניתן להטיל ענשים, הכבדים ביותר — משפט מוות, מאסר ממושך עד למאסר עולם; החרמת רכוש; הן מטילות אחריות קיבוצית על "כל חבר, קיבוץ או גוף של אנשים", בטיי סתמי שניתן לייחסו לכל צורה של ארגון;

מעצר אדמיניסטרטיבי צפוי על-פיהן לכל אדם, בין שהוא נמצא אשם בעבירה או לא, ואין בית-משפט שאילו יוכל הנעצר לפנות בתלונה על אי-יחיקות המעצר;

להגביר את הפיקוח ואולי לקבוע תור של דיין-קדימה בחלוקת המרי הבנין ולהכניס קיצוב. הבאנו גם את זה למליאת הכנסת ובזמן הוויכוח תהיה הודמנות לחוות דעה.

היה גם חלק שלישי בדברי מר רוקח. הוא טען, שישנן תלונות בציבור על הפליה. אני מתפלא מאד על שאלה זו. ישנן בכנסת ועדות, והוועדה הכלכלית מטפלת גם בענינים אלה. היה מקום לכל סיעה לברר את התלונות בוועדה, ולבקש שיוזמנו האנשים האחרים לקיצוב ויביאו את החומר, כמה נתנו לחברה זו וכמה לאדם זה. רק אחרי בדיקת חומר זה אפשר לברר את הדבר. אינני מוכן להיכנס כעת לוויכוח על הפליה, כשהדברים לא נאמרו על סמך מספרים ורשימות מדוייקות, אלא על רשמים, אם חבר-הכנסת רוקח רוצה לברר את שאלת ההפליה, הוא יכול לפנות ישר אל השר בצורת שאלתה ולקבל תשובה מדוייקת.

ובהודמנות זו אני רוצה להוסיף כמה מלים. אנו חילקנו מכספי המילואה האמריקני מיליונים דולארים ליבוא חמרי בנין. הייתי מוכרח לשלוח לכמה אנשים מכתבי אזרה, ואני שוב פונה מעל הבמה הזאת ומזכיר אותם, שאם לא יזמינו את החמרים בזמן — מה שלא עשו במשך חודשים — אנו נבטל את ההקצבות שניתנו להם על מיליונים דולארים.

בישיבה הקודמת ציטטתי חלק מדברי חבר-הכנסת רוקח; עד עכשיו לא ניצלו את ההקצבות האלה ברור במ זה חל על הרבה מוסדות ציבוריים ופרטיים שני-תנו להם רשיונות להביא חמרי בנין בכספי המילואה האמריקני.

משה ארם (יו"ר ועדת-הכלכלה):

אני תמה על דבריו של חבר-הכנסת רוקח. הרי בא-כוח סיעתו משתתף בוועדת-הכלכלה, וידע שנקבעה להיום ישיבה מיוחדת, שאליה הוזמן שר-האספקה והיקיצוב לשם ברור ענין זה. עמדנו לדון היום בשאלת המלאי של חמרי-הגלם, או יותר נכון, חוסר המלאי — גם בחמרי-בנין.

נכון הדבר שברגע האחרון נתברר ששר-האספקה לא יכול לבוא, ולכן נתבטלה הישיבה. אבל לפני שחבר-הכנסת רוקח הביא את הענין לכנסת, הקדימה ועדת-הכלכלה רפואה למכה והחליטה לדון בו. אני מניח שגם חבר-הכנסת רוקח התכוון לעורר לא רק דיון-כללי במליאת הכנסת, אלא גם דיון עניני מפורט בוועדה. הוא ידע שאם לדבר על "הכלית", הרי צריך לברר את הדברים המעשיים הכרוכים בחמרי-בנין באחת הוועדות של הכנסת.

אנו העלינו את הנושא הזה, ואם לא התקיים הדיון בענין זה, הרי זה לא באשמת הוועדה. בישיבה הבאה של ועדת-הכלכלה יובא הענין לדיון, ואני מבקש ומצטרף בזה לדברי שר-האוצר, שבא-כוח סיעתו של מר רוקח יביא מספרים ועובדות של ממש, כדי שנוכל לדון על יסוד של חומר ממצה.

אינני מוסמך לדבר על הפליות, ואינני מתכוון ללמד סניגוריה על שר-האספקה והיקיצוב או על מוסדות אחרים, שחבר-הכנסת רוקח דיבר עליהם. אולם אם מר רוקח מדבר על הפליה, עלי לומר דברים ברורים ומפורשים, שהרי הוועדה תצטרך לדון בענינים

הקיצוב, קבע: „בין חופש ואנארכיה אין אלטרנא-
טיבה. אין לדרוש מהאזרה שיסמוך על רצונו הטוב
של הפקיד — —“.

שר-האספקה והקיצוב ד. יוסף:
הבריטי!

אהרן ציזלינג (מפ"ם):

— ואין להפקיד את חיינו ואת רכושנו
בידיו. אז היה המדובר בהערכת כל משטר.

מר י. שפירא, לשעבר היועץ המשפטי של ממש-
לת ישראל, סיכם את ניתוחיו קצרות: „אכן, הוחזרונו
למשטר של ימי-הביניים“.

אני יודע שכל הדברים האלה נאמרו בהרפות
נגד שלטון זר. עצמאות מדינת-ישראל הוכרזה בארץ,
כשהיא היתה נתונה בלהבות המלחמה על קיומה. כדי
לקיים את הסדר במדינה לא נשארה ברירה אלא לא-
חוז בחוקים הקיימים על מנת להמירם בהדרגה; וכך,
בשעה שבוטלו חוקי הספר הלבן בלבד — חוקי הקרקע
והעליה — נשארו בתקפן כל שאר תקנות החירום,
עד היום הזה.

בשעת ההכרעה להמשכת תקפן של תקנות אלה,
הן לא נבחנו — לא בכללן ולא בפרטיהן — כי לא
ראו בתחולתן אלא הוראת-שעה ממש. מאז עברו
שנתיים ימים. חלו תמורות יסודיות בבטחון המדינה
ובמעמדה. אמנם יש להניח כי אף עתה קיים צורך —
לשם בטחונה של המדינה — לקיים חוקי-החירום מסר-
יימים; אולם תקנות-החירום שחוקק השלטון הזר
מערערות למעשה כל יסוד לתחוקה יציבה, ובידי
השלטון המוציא לפועל לאנוס כל חוק קיים על-ידי
שימוש בתקנות החירום.

מבחינה זו לא פג, באופן אובייקטיבי, אף במשהו
כוחה של הביקורת שהובאה בעבר נגד תקנות החי-
רום.

במידה שיש צורך בתקנות חירום — כל עוד לא
יוצב בטחונה של המדינה — יש להגבילן למועט
ההכרחי ביותר ולשעת ההכרח בלבד.

אין כל הצדקה להתעלם ממצאיאות זו; כי במצב
הקיים תקנות החירום של הממשלה הזרה, שנתחלה,
הן בבחינת „חוקים מיוחסים“, בהשוואה לתקנות החי-
רום של מדינת-ישראל. לפי החוק הקיים במדינתנו
פג תקפה של כל תקנת חירום שהותקנה על-ידי מדי-
נת-ישראל כתום שלושה חדשים להתקנתה, אלא
אם חודש תקפה על-ידי הכנסת. ואמנם הכנסת מוסיפה
ודנה, ומשנה מפעם לפעם את תקנות החירום. לא
כן הדבר בתקנות-החירום שהותקנו על-ידי ממשלת
המאנדאט, שתקפן נמשך והולך ללא כל ביקורת.

הצעת-החוק המוגשת בזה באה לתקן את המצב
הזה, ולפחות להשוות דינן של תקנות-החירום, שעברו
ב„ירושה“ מהשלטון הבריטי, לתקנות-החירום המת-
חדשות.

משום כך נאמר בחוק המוצע על-ידינו לבטל
תקפן, למעשה, כעבור שלושה חדשים, על מנת לאפשר
לממשלה ולכנסת לדאוג להסדר תחיקתי של כל העני-
ינים שהיו מוסדרים בתקנות לשעת-החירום וטעונים
הסדר לאחר ביטולן.

הצבא והמטרה רשאים להיכנס בכל שעה לכל
בנין ולכל מקום... והם רשאים לערוך חיפוש בכל
מקום כזה, וזה בלי כל צו חיפוש מוסמך;

הבסיס „החוקי“ וה„משפטי“, למאסרו של אדם
הוא החשד שאין צורך להוכיחו, להצדיקו, לבססו,
לגלות את מקורותיו ואת כוונותיו;

שלטון הצנזור אינו מצטמצם בשטח הדפוס, הפרי-
סום, הפניה לקהל; גם ברשות-היחיד ניתנת לו דרי-
סת רגל. הוא רשאי לבדוק כל מכתב, מברק וחבילה,
ולמנוע את מסירתם לתועה;

התקנות מקנות לנציב העליון (כיום לממשלה)
להכריז כל איגוד כאיגוד בלתי-חוקי; מגבילות חופש
האדם לשוט בארץ ולהתהלך בה, לתור ולהימצא בכל
מקום שירצה וגם לתנועה החפשית הרחובות ובכבי-
שים; גם אדם שלא נאשם בעבירה חייב להצדיק את
הליכותיו ולהוכיח את זיהותו“.

הסתדרות עורכי-הדין היהודים בארץ-ישראל
סיכמה: „תקנות-החירום הקנו לאדמיניסטרציה הז-
רה שלטון בלי מצרים, ערערו את הבטחון של משפט
וצדק, קיפחו את חופש הפרט וביטלו את זכויותיו
האזרחיות“; והיא הצביעה „על ההתנוונות המשפטית
הגלומות בהן“ וראתה בהן „חוקי הפקר“.

הסתדרות עורכי-הדין היהודים קבעה: „חקיקה
זו, בצורתה הנוכחית, מסכנת ומצמצמת את החיים,
החופש והרכוש של כל אחד ואחד מתושבי הארץ
ומוסרת אותו לחסדם של פקדי ממשלה, משטרה
וצבא, מבלי לתת לו כל זכות של ערעור או כל סיכוי
של סעד ופיצוי, במקרה שבסמכויות האלה נעשה ש-
מוש לרעה“;

אין זו ערובה מספיקה, אם מדגישים שהשימוש
בחקיקה הזאת יהיה מתון ונבון. אין לדרוש משום
איש שיסמוך על הרצון הטוב של כל פקיד ממשלתי
ויהיה סמוך ובטוח, שרק להלכה הטילו עליו אחריות
פלילית כזאת. לא ייתכן שהשלטון יקח לעצמו את
הרשות להביא למשפט כמעט כל תושב הארץ, וינסה
לנחם אותו בזה שהוא ידע לבחון היטב נגד מי להפ-
עיל את סמכויותיו“ (ק ר י א ה: למה אתה מרצה על
החוקים של ממשלת המאנדאט?)

טענתי היא, שאין צורך בהן, אין להשתמש בהן
ואין לקיים אותן; יש לבטל אותן. אני מביא את הכנן
כדי להבליט את הצורך לבטל אותן.
אני ממשיך בהערכות הסתדרות עורכי-הדין הי-
הודים:

„יכול עכשיו כל שוטר להחזיק כל אזרח עד כדי
שבעה ימים מכל סיבה שנראית לו למתאימה. מהר-
הוראות בנוגע למעצר האדמיניסטרטיבי, אפשר לה-
סיק שלא קיים כל סעד נגד מעצר כזה, ואותו שוטר
לא יצטרך לתת את הדין על פעולתו לפני שום בית-
משפט“.

בני-סמכא במדינת-ישראל אף הם ניסחו או
בקיצור את דעתם. ד"ר דונקלבלום, כיום חבר בית-
הדין העליון, אמר: „התקנות נותנות סאנקציה לש-
רירות מוחלטת של השלטונות האדמיניסטרטיביים
והצבאיים. שרירות זו, גם אם היא מאושרת על-ידי
מוסד מחוקק, היא אנארכיה“.

ד"ר ברגרד ג'וזף, היום דב יוסף, שר-האספקה-

ישיבה קלט, כ"ח אייר תש"י (15 מאי 1950)
— הצעות לסדרהיום (ציולינג, רוזן, ניר, לנדוי) —

אח — ביחד עם כל תחיקת המשנה הנובעת מהן ועם הצווים שהוצאו על פיהן, מהווים קודכס שלם של חוקים מסופים, והם לפי טבעם גם שונים מן התקנות לשעת-חירום שהוצאו.

עכשיו עלי לגלות לכנסת סוד : — חוקה כל החוקים האלה שהוכרתי יפקע בלאו הכי ב-10 בדצמבר 1950, מפני שתקופתם הגבלה מראש עוד בתקופת המאנדאט, ולפיכך נעוצה השאלה, שחבר-הכנסת ציולינג הביא לפי-נינו, בעצם טבעם ותכנם של החוקים. אין כל ספק, שהי-כנסת צאטורך לתת את דעתה על שאלה מסובכת זו והממ-שלה תציע בענין זה הצעות מתאימות. גם לחבר-הכנסת ציולינג ברור, כפי שאנחנו רואים מהצעת החוק, שאי אפשר לבטל חוקים אלה, הבאים לתכנן את המשק ולפקח עליו, ולהשאיר חלל ריק ; ולפיכך הוא מציע, שתוקף הביטול יהיה רק כעבור שלושה חדשים. המרחק בין שלושה חדשים ושבעה חדשים אינו גדול כל כך, עד כדי להצדיק את הצעת החוק של חבר-הכנסת ציולינג, במידה שהיא נוגעת בתקנות שתקפן עומד לפקוע מאליו ב-10 בדצמבר 1950.

בעיה לעצמה היא הבעיה של תקנות ההגנה 1945, שזמן תקפן אינו מוגבל מלכתחילה. כידוע, הציעה הממ-שלה בזמנו לבטל את התקנות האלה ולהחליפן בחוק ההגנה והבטחון לשעת-חירום. הבא לקיים בידי הממשלה סמכויות שהממשלה ראתה ראוי און אז — בערך לפני שנה — כמינימום הרכז' לקיום הסדר והבטחון כלפי חוץ וכלפי פנים במדינה, שטרם יצאה מכלל סכנת מל-חמה. הצעת-חוק זו נמצאת עוד בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. הממשלה מוכנה לחדש את הדיון בה. עם סיום דיון זה מתבטלות ממילא התקנות, שחבר-הכנסת ציולינג מבקש בהצעתו לבטלן.

אני חוזר ואומר, שאני מודה שחבר-הכנסת ציולינג עורר בעיה הראויה לדיון במליאת הכנסת או באחת מוועדותיה, שהכנסת תמצא לכונן. אני הייתי חושב, שמוטב לדון בה בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר נ. גיר-רפאלקס :

לפנינו איפוא שתי הצעות : האחת — להעמיד על סדר יומה של הכנסת את הצעתו של חבר-הכנסת ציו-לינג, והשניה — להעביר את השאלה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

הצעה להעביר את הצעת חבר-הכנסת א. ציו-לינג בדבר ביטול תקנות-שעת-חירום לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר נ. גיר-רפאלקס :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת לנדוי.

חיים לנדוי (תנועת החרות) :

אדוני היושב-ראש. לפני שבועיים קראנו ידיעה בעתונות, ידיעה קצרה, שאגודת-ישראל פנתה לממשלת גרמניה בבקשה להכיר בקהילותיה ובמוסדו-תיה הרבניים שעל אדמת גרמניה.

דבר זה נעשה לאחר החלטת מרכז אגודת-ישראל באירופה, ועליפי דרישת המזכיר הפוליטי של המרכז העולמי של אגודת ישראל, מר הרי גודמן.

אלה הן העובדות. סבורני שהעובדה מחרידה

אין שום נימוק לממשלה לאחוז בתקנות לשעת-חירום שהתקינה ממשלת המאנדאט יותר מאשר בתקנות לשעת-חירום שהיא עצמה התקינה אותן, ושאינו בהן אף דמיון לאותה הדראסטיות שבוטאה בתקנות של השלטון הזר.

אני מציע לממשלת ישראל ולבית הזה ל-:סתלק לחלוטין מהתקנות האלה ולפנות לדרך הנכונה של תחיקה עצמאית שלנו.

שר-המשפטים פ. רוזן :

כנסת נכבדה. בהצעת-החוק שלו מבקש חבר-הכנסת ציולינג לבטל שתי מערכות של חוקים : את תקנות ההגנה לשעת-חירום משנת 1945 ואת התקנות והצווים לפי חוק הסמכויות לשעת-חירום משנת 1939. את שתי מערכות החוקים האלה מבקש חבר-הכנסת ציולינג לבטל — ומיד עלי לומר, שאלו הן שתי פרשיות שונות לגמרי.

בדבריו התעכב חבר-הכנסת ציולינג כמעט ב-99% על תקנות ההגנה מ-1945 וכמעט שלא נגע בתקנות משנת 1939, אם כי ביקש לבטל גם אותן. בתשובתי אגע בחקי-נות ההגנה מ-1945 רק בסוף דברי, וקודם כל אעמוד על המערכת הראשונה של החוקים הנובעים מתקנות ההגנה מ-1939.

קום-כל עלי לומר, שהממשלה הקדימה את חבר-הכנסת ציולינג ודואגת כבר מזמן לחידוש פני החוקים של המדינה לאורך כל החזית, לרבות החוקים האזרחיים, החוקים הפליליים, סדרי הדיון, שלטון ומשטר. ידוע לכנסת, שמיניתי ועדות מורכבות משופטים, מעורכי-דין ומנציגי-ציבור אחרים, הדנות בהכנת החוקים האלה. מובן, שאלה הם חוקים יסודיים, ומטבע הדברים שהכנתם דורשת זמן. אך אני מקוה, שבעוד זמן קצר אוכל להביא את ביכורי הוועדה הזאת לפני הכנסת.

חבר-הכנסת ציולינג מעורר שאלה ספציפית יותר וגם דחופה יותר, ואינני מתעלם מכך שהשאלה כשהיא לעצמה היא שאלה חשובה ובחלקה גם דחופה; מיד אומר מדוע.

כפי שאמרת, רצוני קודם-כל לדון בתקנות הגנה משנת 1939. תקנות אלה הותקנו בתקופת מלחמת העולם השניה, ולא היתה בהן כל כוונה פוליטית; הן היו חלק מהמאמץ המלחמתי האנגלי ומקבילות ברובן המכריע לתקנות דומות, שהאנגלים התקינו לצרכיהם הם לשם ניהול יעיל של המלחמה ופיקוח על המשק, חלק ניכר מהתקנות האלו בוטל עם תום המלחמה. אלה שנשארו בתקפן הן רובן ככולן תקנות הבאות לקיים בידי הממ-שלה סמכויות פיקוח על המשק. לדוגמה אוכיר את התקנה המפורסמת מספר 46 של חוק ההגנה 1939, שכלי-עדיו לא היה היום כל קיום לשר-האספקה והקיצוב, ושהיא למעשה הבסיס המשפטי של הפיקוח הקיים על חיי הכלכלה בארץ.

אוכיר גם את תקנות ההגנה (כספים) מ-1944, שעלי-הם מבוסס הפיקוח על המטבע הזר ואת תקנות ההגנה למניעת רווחים מופקעים, שהם הבסיס לפיקוח על המחיר-ים ולשיפוט עבריניים על ספרות והפקעת שערים. גם יתר התקנות במערכת-חוקים זו, הן בעלות משמעות כלכלית בעיקר.

כל התקנות האלו יחד — ובהן הן שונות, חבר-הכנסת ציולינג, מתקנות שעת-חירום, שהממשלה הוצי-

— הצעות לסדר-היום (לנדוי, מזור, אלמאליח, י. בדר, פנסק, ניר); המוסד לפיתוח ולתיאום של ממשלת ישראל והנהלה הציונית (בן-גוריון) —

ישראל ולשמוע ממנה פרטים על כך, ולא להביא את הענין לכאן.

אשר לענין עצמו, אני רוצה למסור כדלקמן: הוועד הפועל העולמי של אגודת-ישראל מורכב מארבעים-וארבעה חברים, מהם עשרים-ושנים מישראל, אחד-עשר מאירופה ואחד-עשר כאמריקה. כל החברים ממדינת-ישראל אינם יודעים על הדבר; וכן כל החברים שבאמריקה, אתמול היתה לנו ישיבה בוועד הפועל, בה קיבלנו טלגרמה מחברים משווייץ ומאנגליה, וגם הם אינם יודעים על דבר זה. אני חושש איפוא, שכל הידיעה הזאת אינה נכונה. יאם נכון הדבר, הרי יכול להיות רק שחלק מן החברים מהמרכז באירופה עשו זאת, אבל אנו מתנגדים לכך בכל תוקף, ולכן אין מקום לענין זה בסדר-היום.

אברהם אלמאליח (הספרדים):

האם אמרת זאת בשם הוועד הפועל או בשם הפרטי?

אליהו מזור (החזית הדתית המאוחדת):

בשם הוועד הפועל העולמי.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

כיון שמהודעתו של חבר-הכנסת מזור לא נתברר מה היא האמת, מציע אני להעביר את כל הענין לוועדת-הכנסת.

דוד-צבי פנסק (החזית הדתית המאוחדת):

ייתכן שכל הענין הוא עורבא פרח.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

עד היום לא באה שום הכחשה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

הובאו שתי הצעות. האחת אומרת להעביר את הענין לוועדה, השניה אומרת להסיר את הענין מסדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

הצבעה

ההצעה להסיר את הענין מסדר-היום נתקבלה.

בהרפתה ומזעזעת לאור אבדן צלם האדם היהודי, שנתגלה בקיבוץ יהודי מסויים, במסלגה יהודית. למותר לציין בבית הזה מה גדולה החריפה שבעובדה זו. הן ידועה המציאות. היהודים שנתרו לפליטה לאחר מסע ההשמדה — רובם הגדול עזב את גרמניה. אמנם, עוד נותרה שם שארית קטנה, ואין זה מתפקידנו ברגע זה ומעל במה זו לשפוט על רמתם המוסרית — אבל הפעם ניסתה תנועה ציבורית-פוליטית להבנות מחדש בגרמניה. חלק מאותה תנועה יושב אתנו בבית הזה, והיא גב מיוצגת בממשלה. הם מהווים חלק מן החזית הדתית בבית הזה, ולצערי הרב לא נשמע כל קול-מחאה, לא מצד החזית הדתית ולא מצד הממשלה. לא היה כל התנערות מן העובדה המחפירה הזאת. המטילה את צלה על כלוננו.

על כן, אני סבור מעומק הכרתי, שזו חובתנו, שמעל הבמה הזאת ומן הבית הזה יישמע קול המחאה, קול ההתנערות, לדעתי אין למצוא אלא הסבר אחד לפעולתה של אגודת-ישראל והוא — בצע כסף. דני"ם עכשיו על היסול הרכוש היהודי בגרמניה, וריח מסויים נודף מבקשת ההכרה דוקא בעכשיו.

אין ספק שאנחנו, בבית הזה, חייבים לשמור על הבסיס המוסרי, וחייבים לא לשכוח אפילו לרגע אחד כי בארץ היא, שבה ביקשה מסלגה יהודית הכרה בפעולתה, היינו אנחנו, בני העם היהודי, לאפר בחיינו ולסבון לאחר מותנו, ולא יתואר שנעבור בשתיקה לסדר-היום על העובדה המחפירה.

אני מציע, אם לאחר ויכוח ואם בלא ויכוח, לקבל החלטה המגנה בחריפות את הצעד הזה, והמפלגה שאחותה עשזה את המעשה הזה, שהוא לדעתי קלון לדור, רות, תגיד גם היא את דברה ותתנער מאחותה שעשתה את המעשה.

אליהו מזור (החזית הדתית המאוחדת):

אני מוסר הודעה בשם הוועד הפועל העולמי של אגודת-ישראל בישראל, אני מתפלל מאד על חברי-הכנסת לנדוי שהביאו לסדר-היום דבר, שמקורו כאילו באיזו ידיעה בעתון, צריך קודם לברר את הענין. יותר קל היה בשבילו לפנות קודם לאגודת-

ב. המוסד לפיתוח ולתיאום של ממשלת ישראל והנהלה הציונית

הודעת ראש-הממשלה

הנוסח המוסכם אומר:

1. יוקם מוסד לפיתוח ולתיאום של ממשלת ישראל והנהלה הציונית.
2. המוסד יהיה מורכב מ-4 שרים ו-4 חברי הנהלה לה, ואליהם יצורף באיכות הקרן הקימת לישראל.
3. באיכות הממשלה יהיו: ראש-הממשלה, שר-האוצר, שר-העבודה ושר-העליה. באיכות ההנהלה יהיו: יו"ר ההנהלה בירושלים, גזבר ההנהלה, ראש מחלקת עליה ונציג מחלקת הקליטה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ישיבת הוועד הפועל הציוני שנתכנסה בירושלים בחודש אפריל, היתה מוקדשת לביור בעיות התנועה הציונית לאור קיום מדינת-ישראל, ועמדה על הצורך בשיתוף-פעולה אמיץ ותיאום מלא בשטחי עליה, לרבות עליית-נוער, קליטה והתיישבות, בין ההנהלה הציונית ובין ממשלת ישראל.

ממשלת ישראל קיבלה לתשומת-לבה משאלתו של הוועד הפועל הציוני, וועדה משותפת של הממשלה והנהלה ניסו הצעת שיתוף ותיאום שאושרה על-ידי הממשלה וכן גם עליידי ההנהלה הציונית.

ישיבה קל"ט, כ"ח אייר תש"י (15 מאי 1950)
 — המוסד לפיתוח ולתיאום של ממשלת ישראל והנהלה הציונית (ב"גוריון, ניר); חוק להגנת
 הצומח (בזקי עזים) (ניר, יוסף, גנחובסקי, י. בדר) —

החלטות הנהלה יהיו כפופים לקונגרס הציוני ול-
 ועד הפועל הציוני.

אולם הפגישות המוקדמות שנתקיימו בין נציגי
 הממשלה והנהלה מוכיחות שאין כל מניעה לשיחוח
 פעולה אמין ונאמן ולתיאום חברי, לאחר שבשאיפות
 ומגמות של מדינת-ישראל מצד אחד ושל התנועה
 הציונית מצד שני אין כל ניגוד וסתירה, אלא להיפך,
 יש מידה רבה של זיהות ורצון פשוט.

סידור זה כפי שזכר הוא זמני עד הקונגרס הציוני
 הבא. אם תוך כדי הפעולה יתברר הצורך בשינויים —
 תהא גם הממשלה וגם הנהלה הפשיים להחליט על
 השינויים הרצויים.

הי"ר נ. ניר-רפאלקס:

הדיון בהודעה זו של הממשלה יתקיים מחר, לאחר
 שוועדת-הכנסת תחליט על צורתו.

4. המוסד יתאם התכנון והביצוע בשטחי העליה,
 הקליטה, השיכון לעולים, ההתיישבות והפיתוח
 החקלאי. כן יתאם התקציבים לצרכים אלה,
 ויחליט על חלוקת תפקידי הביצוע בין הממשלה
 והנהלה.

סידור זה נעשה עד הקונגרס הציוני הבא. שני
 הצדדים יוכלו אז להציע שינויים בקיום המוסד
 ובתכנית פעולתו.

עד כאן — לשון ההחלטה המוסכמת.

המוסד עומד להתכנס ולסדר פעולתו בקרוב.
 ברור שחברי הממשלה שבמוסד יהיו גם להבא תלויים
 באחריות קולקטיבית של הממשלה ויפעלו בגדר הח-
 לטות הממשלה מתוך זיקה לריבונות הכנסת.

גם חברי הנהלה הציונית שבמוסד יפעלו בגדר

ג. חוק להגנת הצומח (בזקי עזים), תש"י—1950 *

(קריאה ראשונה)

החוק הזה הוא חוק קדום בישראל, וכל הזכור
 גירסא דינקותא שלו יודע עוד מתחילת לימודו
 ב"חדר", שבגמרא מצויים כמה וכמה דינים הנוגעים
 לארץ-ישראל ולחקלאותה, מתוך דאגה ליישובה של
 הארץ. יש משנה במסכת בבא קמא האומרת: "אין
 מגדליון בהמה דקה בארץ-ישראל", ורש"י מפרש:
 "משום ישוב ארץ-ישראל, שמבעיר את השדות, וכל
 שדות ארץ-ישראל סתמן דישאל". זוהי תקנה קדומה
 בישראל, ואני חושב שאם זכינו לחדש אותה במדינת-
 ישראל, הרי כדאי היה להדגיש זאת בדברי ההסבר
 לחוק, משום ערך החינוכי הגדול שבכך.

עד כמה זהירים היו בחוק זה, בלי אזהרות של
 משפט פלילי וענישים, מראה הסיפור הבא בגמרא.
 מעשה בחסיד אחד שהיה גונח בלבו, ושאלו לרופאים
 ואמרו: אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח משחרית
 לשחרית. לימים נכנסו חבריו לבקר, כיון שראו
 אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמ-
 רו: לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסים אצלו,
 ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא עוון של אותה העז.

לא כדי לצטט דברים מן הגמרא ביקשתי את
 רשות-הדיבור; אלא רציתי להעיר שכדאי לה לממ-
 שלה לציין בברי ההסבר לחוקים את הקשר עם
 החוקים הקדמונים שלנו, עם חוקי תורת ישראל, שה-
 רי יש לזה ערך חינוכי רב.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

מאחר שחוק ההגנה והבטחון המכוון לבני-אדם
 ישן שנתמיות בוועדת החוקה, הובא לפנינו חוק הגנה
 ובטחון לגבי עזים. מכיון שיש לנו די דאגות לשמור
 על חופש בני-אדם, לא אתנגד לחוק זה מבחינה
 עקרונית. אני רק אדרוש שימתלב הבית לכך שבחוק
 הזה נכללו, דרך אגב, ביטויים ודינים כליכך כלליים,
 שהם קצת מסוכנים. חוק זה מדבר על החופש להעביר
 עזים דרך כל קרקע, וניתנו סמכויות רבות למפקח

הי"ר נ. ניר-רפאלקס:

נעבור לסעיף ב' של סדר-היום: חוק להגנת הצומח
 (בזקי עזים). רשות-הדיבור לשר-החקלאות.

שר-החקלאות ד. יוסף:

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק להגנת הצר-
 מח (בזקי עזים) מוצע, כדי למנוע נזק רב שנעשה בארץ
 בשנים האחרונות על ידי עדרי העזים, שהשמידו הרבה
 מן הצומח. החוק המוצע קובע, שאין אדם רשאי להח-
 זיק עזים ולרעותן אלא בתחומי הקרקע שבחוקתו, וב-
 מספר שיש בו משום בטחון, שהונתן בתחום האמור
 תהיה מספיקה. איננו מציעים, להגביל את הרשות של
 החקלאים להחזיק עזים בתחומי החצר שלהם ובתנאים
 שיבטיחו שלא יוכלו לגרום נזק, אנו מציעים לאסור
 על מרעה של עזים בתוך השטח הנטוע בארץ וכאולם
 השטחים ששר-החקלאות יקבע בהודעה ב"רשומות", ששם
 אסור להוליך עזים למרעה.

החוק נותן לפקחים, שיתמנו עלייך שר-החקלאות,
 סמכות לתפוס עזים שעברו בהן על החוק, זאת אומרת
 עזים שהוליכו אותן למרעה למקומות אסורים, ולמכור
 אותן; כן קיימת אפשרות להעמיד למשפט פלילי אלה
 שיעברו על תקנות החוק ושופט יהיה רשאי להחליט, אם
 להחרים או לא להחרים את העזים או את התמורה
 של מכירתן.

הוא בקיצור תכנו של החוק, אני מציע להעביר אותו
 לוועדת-הכללה.

הי"ר נ. ניר-רפאלקס:

אנחנו עוברים לדיון, רשות-הדיבור מוגבלת לח-
 מש דקות.

אליהו משה גנחובסקי (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה. אין לי נגד החוק ולא כלום, אבל
 יש לי נגד דברי ההסבר.

(* ראה נספחות.)

— חוק להגנת הצומח (נזקי עזים) (י. בדר, ניר); חוק לתיקון פקודת הרועים (מתן רשיונות) (ניר), יוסף, ציזלינג); חוק לתיקון פקודת מחלות בעלי-חיים (ניר, יוסף); חוק המועצה המשפטית (הוראות שעה) (ניר, רוזן) —

שיתמנו פקידי נוספים, כמה מפקחים-עוזרים, ואולי יידרשו לעבודה זו גם כמה מכוניות.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

מכיון שלא הובאה הצעה אחרת, הרי שהכנסת מסכימה להעביר את החוק לוועדת-הכלכלה.

להתערב בעניני משק בית, לערוך חיפושים ולעשות כל מיני דברים שאיני בטוח אם יהיו מכוונים נגד עיזים. כיון שלפי הנוהג של הממשלה, יוקם עוד משרד אחד או לשכה, בקיצור — מפקח, הייתי רוצה לדעת כמה יעלה דבר זה למדינה; אם יעסקו בזה פקידי העובדים כבר באחד המשרדים ויש להם פנאי, או

ד. חוק לתיקון פקודת הרועים (מתן רשיונות), תש"י—1950 *

(קריאה ראשונה)

הצורך במתן רשיונות לרועים? איני מתנגד לכך שהחוק יועבר לוועדה, אולם כדי שהוועדה תוכל לדון לא רק בהוצאת העז, כי אם בהוצאת הרשיונות מהחוק, איני סבור שרועה זקוק לרשיון, כשם שטראקטוריסט, למשל, אינו זקוק לו.

שר-החקלאות ד. יוסף:

המדובר הוא ברשיון לרועה להוליך את הצאן שלו בתוך שטח מוגדר, ולזה אנו סבורים יש צורך ברשיון של משרד החקלאות. אין זה אומר, שרועה בכלל זקוק לרשיון להוציא את הצאן שלו למרעה בשדות. הוא זקוק לרשיון רק כדי להיכנס למקומות סגורים.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

כיון שאיני רואה התנגדות, יעבור החוק לוועדת הכלכלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

נעבור לסעיף ג' של סדר-היום: חוק לתיקון פקודת הרועים (מתן רשיונות), תש"י—1950. רשות-הדין בור לשר-החקלאות.

שר-החקלאות ד. יוסף:

כנסת נכבדה, החוק הזה בא בעקבות החוק הקודם, שזה עכשיו הצעתי. לפי החוק הקיים ישנם סידורים בקשר עם פיקוח על רעיית עדרי-כבשים ועיזים בתוך שטח נטוע, כיון שכונת החוק, שזה עכשיו העברנו לוועדה, לאסור בכלל רעייה של עיזים בשטחים אלה, יש להוציא את המלים „או העיזים“ מהחוק הקיים. זהו תיקון טכני בלבד, הבא כתוצאה מהחוק שהצענו לפני כן לכנסת. אני מציע להעביר גם את החוק הזה לוועדת הכלכלה.

אהרן ציזלינג (מפ"ם):

האם לאחר שהוצאנו את העז, אי-אפשר לבטל את

ה. חוק לתיקון פקודת מחלות בעלי-חיים, תש"י—1950 *

(קריאה ראשונה)

להתפשט ולגרומ נזק, התעוררה שאלה, אם המונח „עוף“ חל גם על ביצה במצב של עיבור, כיון שביצה כזאת עלולה להעביר את המחלה. אנו רוצים לתקן את הגדרת המונח ולכלול גם ביצה, ולהבטיח עלי-ידי כך שנוכל למנוע נזק ללול שלנו.

אני מציע להעביר את החוק הזה לוועדת הכלכלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אין מתנגדים. החוק יועבר לוועדת-הכלכלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

נעבור לסעיף ד' של סדר-היום: חוק לתיקון פקודת מחלות בעלי-חיים. רשות-הדיבור לשר-החקלאות.

שר-החקלאות ד. יוסף:

כנסת נכבדה, יש לי הכבוד להציע חוק לתיקון פקודת מחלות בעלי-חיים. החוק הזה בא להכניס תיקון קטן בהגדרת המונח „עופות“, שהופיע בפקודה. לפי החוק יש רשות נלווית בצעירים, להשמיד עופות, בין הייתר במקרה שנגלתה איוו מחלה או מגפה, העלולה

ו. חוק המועצה המשפטית (הוראת שעה), תש"י—1950 *

(קריאה ראשונה)

ראשונה, תוך בקשה להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לשונו קצרה, ואני רוצה לקראו לפניכם:

„מי שיש לו הכשרה הדרושה לפי תקנה 21 (4) לתקנות המועצה המשפטית, 1938, וקיבל, בין לפני שנכנס חוק זה לתקפו ובין אחרי זה, אך לא יאוחר

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

נעבור לסעיף ה' של סדר-היום: חוק המועצה המשפטית (הוראת שעה). רשות-הדיבור לשר-המשפטים.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה, החוק שאני מציע לכם בקריאה

הנימוק הוא זה, שיש לתת אפשרות לכל אחד מה תלמידים הללו, שהתחיל בלימודיו או למד לפני שנוסד דה פאקולטה למשפטים של האוניברסיטה, לסיים את הלימודים. לא יהיה זה נכון אם תלמיד שלמד בבית ספר גבוה עברי, בעיר עברית כתל-אביב, דינו יהיה קשה יותר מדין אדם שלמד באוניברסיטה בחוץ-לארץ. הבחינה באה כדי לקבוע אם האדם יודע את המקצוע ואם קיבל את ההכנה המקצועית ואת ההכשרה הכללית הדרושה, משום שלא די במקצועיות גרידא. יש לאפשר איפוא לכל התלמידים שלמדו, או שהתחילו ללמוד, בבית-ספר זה בטרם נוסדה הפאקולטה למשפטים באוניברסיטה, לגשת לבחינה; וזאת זו מגיעה לבחורים אלה, כי בשנים הללו למדו, עבדו וגם שירתו את המדינה. ידועים לי מקרים של בחורים ששירתו בצבא בסביבות תל-אביב וניצלו את הזמן הפנוי ללימודים. סוף-סוף לא במקרה מצייני כי כאן כיום של התאריך האחרון, את 29 בנובמבר. אפ' תראו תאריך זה לא כמקרה, כי אם כסמל תעמדו על הכוונה. עלינו לתת לכל אלה שהיו לומדים בשעת הקמת מדינת-ישראל במוסד היהודי הטהור היחיד, את האפשרות לסיים את לימודיהם. הארכה זו של שנה אחת, נוגעת בסך-הכל לקבוצה של כעשרים תלמידי ותלמידה; ואנני סבור שהדבר עלול לגרום מן הרמה המקצועית של עורכי-הדין, אם ניתן אפשרות לתלמידים חרוצים להירשם לבחינה ולעמוד בה.

חנן רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה, אנו מקבלים ברצון את גישת הממשלה, שגילתה ליבראליות מסויימת לגבי אותם התלמידים שהתחילו את לימודיהם בבית-הספר הגבוה למשפט וכלכלה בתל-אביב. בייסודו של דבר אנו מתייחסים להיוב להצעה שהביא שר-המשפטים לפני הכנסת, אולם יחד עם זה נשתמש בהזדמנות זו כדי להעיר כמה הערות הנוגעות לענין זה.

ראשית, יש לנו משאלה לממשלה, ובעיקר למשרד המשפטים, והיא — שתגוש בזמן דרור ביותר הצעה כוללת יותר בדבר שיטת ההכנות הלימודיות למקצוע המשפטים על כל ענפיו — החל מעורכי-הדין וגמור בעניני שופטים, פרקליטי-מדינה ועוד. אנו סבורים, שרק הסדר כולל, ולא הצעות מקוטעות מדי מעט בפעם, יוכל לתת לכנסת תמיכה מתאימה. רק הסדר כולל יביטח דור צעיר של אנשי-משפט, שיגדלו וילמדו במדינת-ישראל, בתנאי המציאות של המדינה החדשה, ושאלו יספיקו להינתק במקצת מן המסורת האנגלו-סאכסית במשפט שלנו.

ברצוני להעיר עוד הערה, שהיא חשובה בעיני. יש להבטיח, שכל נער מוכשר בארץ יוכל להגיע למקצוע המשפטים ולשאר המקצועות האקדמיים. המציאות כיום היא כזאת, שמעטים הם בני-הפועלים, בני המעמד העובד, המגיעים למקצוע המשפטים. אנו סבורים שמחובת הממשלה להבטיח הקלות מסויימות וכדומה, כדי שכל נער מתאים ומוכשר בארץ יוכל ללמוד מקצוע זה. אני מתכוון בכך לבני-פועלים, לבני-עולים, וגם לבני-עדות המזרח. אחת התקלות שלנו היא, שבמקצוע המשפטים אין אנו מוצאים את בני כל העדות ובני כל השכבות שבישוב. התשובה על בעיה זו היא תשובה סוציאלית, ולא תשובה ליי

מיום ל' בחשון תשי"ב (29 בנובמבר 1951), תעודת גמר בתורת המשפטים של בית-הספר הגבוה למשפט וכלכלה בתל-אביב — דינו, לצורך פקודת המועצה המשפטית 1938, והתקנות שהותקנו על-פיה, כדי מי שקיבל תעודה בתורת המשפטים מבית-ספר למשפטים שנתאשר על-ידי המועצה המשפטית.

כדי להסביר את החוק הזה, תרשו לי להגיד מלים ספורות: אלה שהוכשרו והוסמכו עד עכשיו בארץ-ישראל ואחרי-כן במדינת-ישראל למקצוע עריכת-הדין, היו בחלקם בוגרי בית-הספר הממשלתי למשפטים, או עורכי-דין זרים, שנדרש מהם לעבור בחינות בחוקי הארץ.

השיעורים של בית-הספר הממשלתי הופסקו בתחילת המלחמה ורק בזמן האחרון אפשר היה לחדשם, כדי לתת לאלה שבמידה מסויימת כבר התקדמו בלימודיהם, את האפשרות לגמור ולעמוד בבחינות. אך אין כוונת הממשלה לחדש שיעורים אלה, ולהפוך אותם למוסד של קבע, בינתיים, כפי שידוע לכם, נפתחה לאשורנו הפאקולטה למשפטים באוניברסיטה. דעת הממשלה היא, שבעתיד עלינו להעביר את ההכשרה המשפטית למסלול חדש זה. אנו שואפים לכך, שבעתיד יקבלו כל אלה הרוצים להגיע לדרגה של סמיכות במקצוע המשפטים הכשרה אקדמית בפאקולטה זו, ויהיו בוגרי האוניברסיטה.

החוק המונח לפניכם בא לשם מתן אישור להסדר ביניים, כידוע, קיים בתל-אביב מוסד ששמו „בית-ספר גבוה למשפטים וכלכלה בתל-אביב“. בבית-ספר זה קיימת פאקולטה למשפטים, בה לומדים התלמידים בדרך כלל בשיעורי-ערב, אך לפרקים גם בשעות היום. בהצעת-חוק זו אנו מציעים לתת לכל אלה, אך ורק לאלה, לסיים את לימודיהם בבית-ספר זה עד ל-29 בנובמבר 1951 ויקבלו תעודות גמר לפי בחינות בית-ספר זה — אותן הזכויות שאנו נוהגים לעורכי-דין זרים; כלומר, את הזכות להירשם לבחינות הממשלתיות הדומות לאלה, בהן עומדים עורכי-דין זרים שקיבלו את תעודות הגמר שלהם באחת האוניברסיטאות בחוץ-לארץ. עם כל זה, חקו של משרד המשפטים היא, שבעתיד יצטרכו כל המעוניינים ללמוד בארץ משפטים, לבקר בשערי האוניברסיטה, ואין משרד המשפטים חושב למעשי לקיים שתי פאקולטות נפרדות: האחת בעלת רמה אקדמית בירושלים, והשניה בבית-הספר הגבוה למשפט וכלכלה בתל-אביב.

לפי המצב החוקי לא נוכל לתת לבוגרי בית-הספר למשפטים וכלכלה לגשת לבחינות אלה בלי שינוי החוק. מטרת החוק, אותו אני מבקש להעביר לוועדת החוקה, היא לאפשר לנו לתת לאותם התלמידים, שיקבלו את תעודות הגמר שלהם עד ל-29 בנובמבר 1951, את האפשרות לגשת לבחינות ולהיסמך לעריכת-הדין — בלי שיצטרכו ללמוד באוניברסיטה.

יוסף בורג (החיות הדתית המאוחרת):

שר המשפטים הציע כאן חוק, אשר מטרתו היא לאפשר לבוגרי בית-הספר הגבוה למשפטים וכלכלה לסיים את לימודיהם ולעמוד לבחינה עד ל-29 בנור במבר 1951. לדעתי מן הראוי שוועדת החוקה, חקו ומשטר תאריך את המועד עד ל-29 בנובמבר 1952.

יפה. אני מודיע לכנסת מתוך ידיעה ברורה שזהו מוסד חלוצי יוצא מן הכלל. המורים עובדים שנים רבות כמעט שלא על-מנת לקבל פרס. ישנם שם כוחות חשורים וטובים, המדריכים ומכינים את התלמידים למדע ולתורה. השיעור רים מחקיימים בערב. וזה מסיבות שונות. אין מקום מתאים. בית-הספר מתגורר עד עכשיו בבית-הספר עממי, והתלמידים יושבים על ספסלים של בית-הספר עממי — ואין אני חושב זאת לפגם. התלמידים לומדים בערב, וחלקם עובדים ביום. לידיי חשוב מאד שצעירים עובדים. פקידים או פועלים, הולכים ללמוד אחרי שעות עבודה קשה, במקום לפנות לתענוגות, לשעשועים ולבלות את זמנם בדברים של מה בכך. אנשים אלה מקדישים שנים ללימודים בשעות הערב כדי להגיע לדרגה אקדמאית ולדרגה של מקצוע.

איהתחשבות הזאת בבית-הספר זה אינה מובנת לי. אני מבקש מאד לעודד את בית-הספר הזה, ואם יש פגמים בתכניתו ובשיעור הקומה של המורים אפשר לתקן את הדבר במשך הזמן ולהביא את בית-הספר לרמה מתאימה. רבים הם המוסדות שהתחילו את קיומם בעוונה ובצנעה ובאמצעים קטנים, ואחר כך עלו והיו לפאר לכולנו. אינני סבור שמסיימי בית-הספר לכלכלה ומשפט נוספים במשהו מאלה שלמדו בכירות או בקאהיר — בבית-הספר לבאנטיניים טיפוסיים. יש בתוכנו כוחות צעירים חדשים, שבאו מכל קצות תבל. יש להכיר בהם, ואין למנוע מהם לגשת לבחינות.

אני מתנגד להסברה האומרת, שמאחר שהאוניברסיטה בירושלים פותחת פאקולטה למשפטים צריך לבטל בית-הספר גבוה בעיר אחרת. אינני אומר זאת מתוך לוקאלפאטריוטיזם תלאביבי. גם אילו היה המדובר בחיפה הייתי אומר זאת. רבים הם הצעירים שלא יהיה באפשרותם לעזוב את תלאביב ולעבור לירושלים ולהיות ציא סכומי כסף גדולים. איך יתפרנסו? לפעמים עוזרים אנשים אלה להוריהם, ובעת ובעונה אחת גם לומדים. מדוע יש לרפות את רוחם וכוחם? יש ביניהם נשואים ובעלי משפחות הממשיכים ללמוד; והעברת המשפחות לירושלים תגרום להוצאות רבות ומיותרות. רבים הם כאלה שחבריהם לכנסת רובין דיבר עליהם, והם לא יוכלו לעזוב את מקומם ולעבור לירושלים, מאחר שאין ביום לבזבז סכומים גדולים. זהו עוול. איזור כסביבת תלאביב, המונה חצי מיליון תושבים, ואנו מקימים להגיע בקרוב למיליון — מדוע לא תהיה בו אפשרות ללמוד בבית-הספר גבוה? אינני מבין מדוע יש לסכל מאמצים כליכך יפים של התנדבות מורים במשך שלוש עשרה שנה. יש להמשיך ולהכיר במוסד הזה, ולהעלותו בדרגה. יהיו בישראל שתי פקולטות למשפטים. הרי כיום עורך-דין אינו רק איש המופיע כדי להגן במשפט הפלילי. כיום מקצוע זה דורש ידיעות רחבות. כל מסחר הגון, כל משרד ממשלתי, כל משרד מוניציפאלי, זקוק לעורך-דין. המושג הצר, שמתפקידו של עורך-דין רק להגן על מי שהו שפגע, או שלא שילם שטר, אינו מתאים יותר למציאות. אנו זקוקים לכוחות אלה. במשך הגדול שאני מנהל אותו, אני מרגיש שקיים מחסור רב בעורכי-דין.

היות ואינני חבר בוועדת-החוקה, ברצוני להסביר כן את כל הנימוקים, כדי שחברי הוועדה יבינו שיש לאפשר את קיומו של בית-הספר הזה, שמר רזון קרא לו פאקולטה, ולהכיר בו. זוהי באמת פאקולטה למשפט, ואין לערוב אותה עם הפאקולטה בירושלים. כל מה שנרבה חכמה ותורה — יותר טוב ויותר יפה לנו. אין

מודית בלבד. בית-הספר הגבוה למשפט ולכלכלה יוכל לשמש אמצעי-עזר חשוב מאד בעיניי זה. אני מרחיק לכת יותר מקודמי ד"ר בורג. אינני יודע אם במצב הקיים צריך לתת רק לאוניברסיטה את האפשרות להכשיר אנשי-משפט. כל זמן שלא נבטיח את עליית בני-הפועלים, בני השכבות החלשות יותר, ממלא בית-הספר זה פונקציה חשובה עליידי כך שהוא נתון גם לשכבות אלו אפשרות ללמוד ולהתקדם.

דוקא מקצוע-המשפטים מחייב שיהיה פתוח לפני כל שכבות האוכלוסייה. עדיין אין אצלנו משטר של שופטים עממיים חוץ מבתי-משפט לספסרות. מכל-מקום עדיין לא הוקם משטר כזה של שופטים מושבעים.

משאלתי אינה ערטילאית, אלא נוגעת בדבר המצריך פעולה כדי לאפשר עליה במקצוע זה, גם מבחינה כלכלית, לבני שכבות שונות.

יוסף לם (מפא"י) :

אני מצטרף להצעת סגן יושב-ראש הכנסת ד"ר בורג. כמוהו סבור גם אני שמן הראוי להעניק את הזכויות לאלה שתרשמו עד 29 בנובמבר 1948, וב-רובם יסיימו את לימודיהם ב-29 בנובמבר 1952. משום כך יהיה צורך להאריך את התקופה לשנה אחת. אולם דומני שהיה רצוי לבנות את החוק לא על תאריך גמר לימודיהם של התלמידים, אלא על התאריך שבו ירשו שמו ללימודים; כי עלולים לקרות מקרים שימנעו ממספר תלמידים לסיים את לימודיהם עד לתאריך זה, ונחו יותר לקבוע את התאריך של התחלת הלימודים.

בהודמנות זו ברצוני לחזור על הבקשה שהשמעתי לפני כמה שבועות בקשר עם הבחינות האחרונות של עורכי-דין שסיימו את חוק לימודיהם בחוץ-לארץ. אז ביקשתי את שר-המשפטים לבדוק מחדש את תוצאות הבחינות הללו. אני חוזר על בקשתי. המעוניינים פנו אלי שוב, ואני משוכנע שרק בדיקה יסודית עשויה לברר את כל הפרשה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים) :

כנסת נכבדה אני מצטער עליכך שעלי לדבר לפני ספסלים ריקים. אולי תהיה לי משום כך הצלחה יותר גדולה.

רצוני להרחיב את הדיבור בשאלה המעניינת אותנו, ולאו דוקא בעורכי-דין. צר לי, אך עלי לחלוק על דעתי של ידידי הנכבד שר-המשפטים בשאלת קיומו של בית-הספר למשפט וכלכלה. אני מתנגד לקביעת תאריך שגיביל את את זכות התלמידים לגשת לבחינות עורכי-דין, אם זכאי בבית-הספר זה לכך שתלמידיו יורשו לגשת לבחינות — אין צורך בצנו של זמן. אני מציע להפנות את תשומת לב ועדת החוקה, חוק ומשפט לצורך לחקוק את התאריך המגביל.

יותר מכל מתנגד אני להסברה שנתן שר-המשפטים. אני פונה אל הרוח המתקדמת שבכנסת, שתסייע ללימודיהם של צעירים, הרוצים להשתלם ולהשיג מקצוע המקצועות החפשיים.

בית-הספר זה יש לו פגם אחד, שאני רואה אותו כוכות לו. בבית-הספר זה אין אמצעים, הוא דל ועני, אין ברשותו הציוד הדרוש והכנין הדרוש. אולם הרוח החלוץ צית בתוכו חשובה בשבילי יותר מבנין מפואר וריהוט

ציון — אינו יכול לתת את ההשכלה הדרושה במקצוע המשפטי, שהוא לכל הדעות אחד המקצועות החפשיים הנכבדים ביותר בכל ארץ וארץ. כדי שההשכלה הזאת תוכל להגיע לרמה מדעית ומקצועית גבוהה, היא צריכה להיות מתוך רווחה ידועה, ואין זו זכות מיוחדת למוסד אם היא ניתנת בו בגבולות מצומצמים ובתנאים קשים מדי.

מקצוע המשפט, שלא כמקצועות אחרים, אינו ניתן לחלוקה לדרגות. במקצועות הטכניקה יכולים לעסוק אנשים בעלי השכלה גבוהה, שגמרו לימודיהם בפוליטכני-קום של ציריך או לייז, ויכולים לעסוק בהם גם אנשים בעלי השכלה נמוכה יותר, כאלה שקיבלו השכלתם במאגיסטריה או בקאטאן, בבתי-ספר טכניים חינוכיים; במקצועות ההנדסה יש מקום גם למהנדס בעל השכלה גבוהה, תי-אורטית ומעשית כאחת, ויש מקום גם לעוזר למהנדס, למנהל-עבודה או למשגיח משכיל ומאומן, אף אם השכלתו נמוכה יותר. דבר כזה אינו קיים ואי-אפשר שיהיה קיים במקצוע המשפט. כל אנשי המשפט העוסקים במקצוע עריכת-דין, או היושבים על סני-המשפט, חייבים להיות בעלי השכלה גבוהה, ועד כמה שאפשר שווה, לפחות מן הצד הפורמאלי.

לפיכך סבורים השופטים ועורכי-הדין שלנו, שהשכלתו של איש-משפט בארץ צריכה להיות השכלה אקדמית מלאה — והשכלה כזאת יכולה להינתן רק על-ידי אוניברסיטה, המסוגלת לספק לא רק את צרכי-הלימוד לשם ידיעת המקצוע, כי אם גם את דרישות ההוראה לשם השכלה הומאניטארית רחבה.

לכן נכון הוא, לדעתי, שגם שרי-המשפטים וגם עורכי-הדין יוצאים מתוך ההנחה היסודית, שלעתיד לבוא יש לדרוש מכל אלה הרוצים להיכנס למקצוע המשפט השכלה אקדמית מלאה. נכון הדבר שלא קל לאדם צעיר להשיג את האמצעים הדרושים ללימוד משפטים במשך ארבע שנים באוניברסיטה בירושלים. אבל דבר זה אינו קל גם למי שלומד רפואה, מדעי-הרוח או מדעי-הטבע. מחובתו של הציבור להקל על הצעירים בעלי הכשרו-נות, ללמוד באוניברסיטה בירושלים. בהודנות זו, ברי-צוני הפנות את תשומת-לבם של כל החברים היושבים פה בכנסת וגם כל החוגים המיוצגים כאן לעבודה, שציבורנו בארץ, גם חלקו האזרחי וגם חלקו הפועלי, עשה עד היום מעט מאוד למילוי החובה הזאת. איננו רואים את עשרות הסטיפנדיות לתלמידים באוניברסיטה בירושלים שניתנו על-ידי המוסדות הכספיים הגדולים של הסתדרות העובדים פה בארץ, ועדיין לא ראינו את עשרות הסטיפנדיות וההקצבות הגדולות שניתנו לתלמידים באוניברסיטה עצמה על-ידי גדולי-התעשייה ובעלי-הרכוש כאן בארץ. אם הציבור על כל שכבותיו ידע להיענות לצרכי הנוער השואף להשכלה גבוהה, הרי תהיה לנו האפשרות בכל המקצועות ובכל הפאקולטות ללמוד ולחנך צעירים רבים ולספק להם רמה גבוהה של השכלה כללית ומקצועית.

אני מסכים להצעת-החוק המונחת לפנינו. אני מסכים, שיש לתת הקלות ידועות לאלה שכבר נכנסו לבית-הספר למשפט ולכלכלה בתל-אביב, אבל מן הראוי של-אחר שנון או כל הרוצים ללמוד משפטים באוניברסיטה בירושלים, ויש לתת להם את כל העזרה וההקלות, כדי שיוכלו להגיע למחוז חפצם.

סבורני שלא תהיה זו פגיעה בכבודו של העיר

למעט את דמותו של בית-הספר למשפט ולכלכלה משום שרועים לתחום בירושלים בית-ספר מקביל. אם אין מכיר בו כעת — יש לחוקר לפחות את התאריך 1951, ולתת לחברי-המורים המסור, לאלה שיוזמו את בית-הספר, וכן לאלה הממשיכים לתמוך בו, אפשרות לנשום לרוחה. יש לאפשר למסיימי בית-הספר הזה לגשת לבחינות לעורכי-דין בלי הגבלת זמן.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. טבעי הדבר שבויכוח הזה משתתפים חברי-כנסת שיש להם נגיעה למקצוע המשפט. היחיד שיש צורך מכלל זה הוא חברי-הכנסת רוקח, שאין לו נגיעה למקצוע זה. ואמנם, הדבר יוכר בדבריו הערב. עם כל ההערכה לאנשים שיוזמו וניהלו את בית-הספר למשפט ולכלכלה בתל-אביב, הרי דעתם של אנשי המקצוע המשפטי שונה לגמרי מדעתו של מר רוקח על המוסד הזה.

ארשה לעצמי לומר כמה מלים בענין זה, המשמש זה שנתיים נושא לדיונים מרובים גם בין השופטים ועורכי-הדין וגם במועצה המשפטית, הקיימת על-יד משרד-המשפטים. אבל לפני כן ארשה לעצמי גם להגיב בכמה מלים על דברי חברי-הכנסת רובין, מר רובין הוא משפטאי, כפי שאומרים עצשו אצלנו — אדם בעל השכלה משפטית, אבל איננו איש-משפטים מקצועי, ולפי-כך אמר דברים שאינם מתאימים למציאות. אינני סבור שישנו מקצוע אחר בין המקצועות החפשיים בארץ, שלמי מבנהו ותכונתו הוא כל-כך דמוקראטי ועממי כמקצוע השיפוט ועריכת-הדין. דוקא בישראל שונה המקצוע הזה מן המקצוע המקביל ברוב ארצות אירופה ואמריקה, שבהן הוא נחלת אנשים נבחרים מן המעמדות העליונים בלבד, היכולים להרשות לעצמם להוציא כספים רבים ללימודים ולהתמחות כדי להגיע לדרגת שופטים. אצלנו המצב שונה לגמרי. אם יבדוק מר רובין את רשימת שישמאות עורכי-הדין העובדים עכשיו במקצוע ואת רשימת מת שבעים השופטים המכהנים בבתי-המשפט ויתעניין במוצאם החברתי ובאופן הגיעם למקצוע — ייווכח לדעת שאנשים אלה יצאו ברובם הגדול מן השכבות הרחבות של העם, גדלו ונחנכו ברוח הציונית החלוצית, ורבים מהם היו קודם לכן מורים, או פקידים, או אפילו פועלים בכפר ובעיר.

כל מי שמכיר מקרוב את רמתם הציבורית של השופטים ועורכי-הדין שלנו, יודע להעריך נכונה את גישתם העממית והדמוקראטית לשאלות החוק והמשפט, ואת עירנותם והבנתם הרבה בבעיות הציבור על כל שכבר תיו. את לומר שהמקצוע המשפטי בארצנו הוא מקצוע של בני המעמד האריסטוקראטי, ושהוא סגור בפני בני השכבות הרחבות, אנו יכולים להתגאות על כך שהשיטה שהיתה קיימת ברוסיה הצארית, שלפיה לא היו „ילדי הטבחות“ ראוים ולא היו יכולים להגיע להשכלה גבוהה, ואפילו לתיכונת — אינה קיימת בארצנו, וביחוד לגבי ההשכלה המשפטית.

לעצם הענין של בית-הספר למשפט ולכלכלה — אינני רוצה לחזור על הוויכוח שהתנהל בענין זה בחוגים שונים, אבל נדמה לי שגישתו של חברי מר רוקח היא על כל פנים גישה בלתי-נכונה. אין להצדיק קיום בית-ספר למשפטים בעל דרגה שאינה מתאימה לדרגה של בני המעמד האריסטוקראטי, מתוך נימוק שביית-ספר זה מתקיים מתוך עוני ומחסור. אני מרשה לעצמי לומר, שביית-ספר המתקיים מתוך עוני ומחסור, בלי בנין ובלא

תל-אביב ובכבודם של ראשי העיר, אם בית-הספר למשפט ולכלכלה יקדיש את עצמו להוראת מקצועות מדעיים ושימושיים אחרים, כגון: כלכלה, אדמיניסטרציה כללית, הנלה תעשייתית, עתונאות ועוד. ישנם ענפים רבים של מדע טהור ושימושי, שעדין לא ניסו להורותם באופן שיטתי ולפתוח בשבילם בתי-אולפנה. אין לי כל ספק, שבית-הספר הקיים בתל-אביב, על מנהליו המוכשרים ועל תומכיו הנלהבים, יוכל למצוא לעצמו שדה-פעולה נרחב בענפי לימוד והוראה שמהוץ למקצוע המשפט.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

רבתי, חושבני שאני יכול לדבר בענין זה, כמי שאומרים, "סינה אירה אט סטודיו", כלומר — בלי רוגז ובלי פניה, כי אינני עורך-דין בארץ, אף כי יש לי כל האפשרות להיות עורך-דין בארץ, וגם גמרתי אוניברסיטה, ואוניברסיטה טובה למדי, כזו שגמר חבריה-הכנסת רובין, ובזמנו הייתי עורך-דין, וקצת הצלחתי.

יש כאן קודם-ככל בעיה מוסרית, ואני אדבר עליה באופן גלוי מאד. בדרך כלל אין עורכי-הדין רואים ברצון זרימת כוחות חדשים רבים למקצועם.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

לא נכון. עלולים חדשים מתקבלים עכשיו בקלות, ואנחנו נותנים להם את כל ההקלות הדרושות.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אמרתי: בדרך כלל. פירוש הדבר שלא התכוונתי דוקא לתנאי הארץ. זוהי עובדה.

בארץ ישנה עוד בעיה אחת רצינית מאד, שאני רוצה להדגיש אותה. אצלנו חושבים, שמקומו של אדם שלמד משפטים הוא בבית-המשפט, או במשרד המשפטים, או באיזה משרד אחר, כיועץ משפטי או כעורך-דין. לדעתי, עלינו לשאוף לכך שכל עובד המדינה האחראי לתפקיד קצת יותר חשוב מן הרגיל חייב להיות עורך-דין, אדם שלמד משפטים. ואל יאמרו לנו שיש לימודי-אדמיניסטרציה ויש לימודי משפטים. כי בלימודי-משפט, רבותי, חייבים לכליל גם אדמיניסטרציה. אינני יודע אם קיים מקצוע כזה. אדם שלא למד משפטים לעולם לא יוכל לעבוד באדמיניסטרציה ממשלתית או עירונית, או באיזה מוסד ציבורי שהוא.

אני סבור שבצד הדאגה לאפשר לנוער ללמד משפטים, דרושה דאגה שניה — להבטיח לנוער שאם יגמור את לימודיו בכבוד ימצא לו גם מקום-עבודה ושתיתנו לו זכות-עדיפות לקבל אותן המשרות שהשכלה המשפטית מועילה להן. לדעתי, רוב המשרות במנגנון-המדינה, חוץ מן המשרות הבינוניות ביותר, מצריכות השכלה משפטית.

דבר שני: חשוב מאד שבני-אדם ילמדו משפט. טים. אפיו של כל עם, מידת-החופש הקיימת בעם, המידה הגבוהה של החופש הקיים בעם — קשורים במידה רבה בחוק ותלויים במידה רבה במספר היו ריסטים בעם, וגם באפיים.

אשר ליחסים שבין האוניברסיטה, או נאמר בדי יוק, בין הפאקולטה למשפטים שנפתחה השנה באוניברסיטה, לבין בית-הספר הגבוה למשפטים בתל-

לימוד משפטים, רבותי, הוא לימוד מיוחד במינו.

אין זה דומה ללימוד רפואה או חמיה, ללימוד רפואה וחמיה דרושים מפעלים גדולים, מוסדות, מכונות וכל מיני סידורים אחרים. אולם כדי ללמוד משפטים דרוש מורה, חדר קטן, שולחן ומספרה, אלה הם התנאים. עלינו לזכור את היוריסטים המפורסמים בעולם, ביניהם גם יהודים, שהגיעו בארצות שונות, גם באנגליה, לדרגות גבוהות ביותר בשיפוט ובמדינה, ולא ישבו על ספסלי האוניברסיטה. אלה היו סוליסטורס. הם הלכו לאוניברסיטה בערב ונכתבו לבדם — ועד היום הזה אין הבאריסטר, לפחות להלכה, חייב לגמור אוניברסיטה — ובסופו של דבר הצליחו. מובן, שאני בעד זה שיהיו לימודים אוניברסיטאיים, אבל אני מסופק אם די לקרוא למוסד "פאקולטה אוניברסיטאית" כדי שיצליח. כיום אין שום הצדקה מעשית להפלות בין חניכי בית-הספר בתל-אביב לבין החניכים לעתיד, בעוד ארבע שנים, של האוניברסיטה. אני חושב שצריך לנהוג במידת-מה של צדק בענין זה.

ערי ז'בוטינסקי (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מדבר אמנם אחרי ידיו חבריה-הכנסת בדר, שהסתייג ממני בדברו בפעם האחרונה. אינני יודע לשם מה היה זה נחוץ, אבל אני אינני מסתייג ממנו, אלא להיפך, אני רוצה לתמוך בדעתו ובדעת חבריה-הכנסת רוקח בדבר הצורך לקיים ולפתח בתל-אביב את בית-הספר למשפטים, וברצוני גם להביא לכך נימוקים נוספים.

אינני יודע אם עורכי-הדין הם באמת, כפי שאמר קודמי, המועמדים הטובים ביותר לכל המשרדים. אבל ברור לי שדרושים עורכי-דין. וכן ברור לי שיער גדולה כתל-אביב ראויה לכך שתהיה בה אוניברסיטה, לא רק למשפטים, אלא גם למקצועות אחרים. הדבר הזה חשוב לא רק בגלל גלגל של העיר, שיש לה דרישות משלה, אלא גם מפני הצורך בדגנצטרא-ליזאציה של המוסדות שלנו. בישיבותינו הראשונות

אבל הברית הכנסת ז'בוטנסקי אמר כאן שיש לדאוג לעוד אוניברסיטה, בתל-אביב — כאילו כבר דאגנו לאוניברסיטה בירושלים. אין כל אפשרות טכנית לקיים שתי אוניברסיטות. לאוניברסיטה יש תקציב של $\frac{3}{4}$ מיליון ל"י ויותר. לכנסת הובאה הצעה, שהמשלה תשא בסכום של 75 אלף ל"י מתקציב זה, כלומר כ-10 אחוז בערך; וכאן מציעים עוד אוניברסיטה. על הכר סת והמדינה לדאוג לרמת-השכלה גבוהה של אנשי המקצוע, וביחוד יש לדאוג לחינוכם ולהשכלתם של אנשי המשפט, שמפאת התפקיד שהם ממלאים בהיי המדינה עליהם לעמוד על רמה מדעית גבוהה במקצועם ולהיות בקיאים בכל מקצועות מדעי הרוח. דברים אלה אינם ניתנים רק עליידי בית-ספר מקצועי. זהו ההבדל בין האוניברסיטה ובין בית-הספר למשפטים; והכנסת חייבת לדאוג לכך גם מבחינה כללית.

כאמור אין מקום — תוך כדי דיון על בית-הספר הזה — ליידות אבנים בפאקולטה למשפטים של האוניברסיטה. יכולני לומר שכל מי שיעיין בתכנית, יראה מיד שהפאקולטה למשפטים באוניברסיטה עומדת על רמה מדעית גבוהה; ואנשי מדע חשובים ביותר הוו מנהלוג המשפט הרומאי ועל שאר המקצועות.

רצוני לומר שעוד תבוא השעה לדון בענין זה. הגישה הזאת אינה נכונה, והיא פוגעת ביסודות הרצויים להבטחת רמת ההשכלה הדרושה לאנשי המשפט והשירות הציבורי. הוא הדין גם בלימוד הכלכלה, אם נעמיד את ההשכלה הכלכלית כענין מקצועי, שלא יהיה קשור לפאקולטה באוניברסיטה.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה, יש לברך על כך, שהוויכוח הזה עבר לשטח רחב יותר, ובאמת נתעוררה כאן השאלה, מהי מידת ההשכלה שאנו רוצים להעניק לנוער שלנו? אם אנו מעוניינים בזה, שבעלי מקצוע הפשיים יקבלו חינוך אקדמאי בעל רמה גבוהה, או לא? דבר אחד צריך להיות ברור: בתנאים של היום — ייתכן שהרבה ברים פעם ישתנו — אין אנו יכולים לקיים שתי פאקולטות למשפטים, אחת בתל-אביב ואחת בירושלים, ששתיהן תהיינה פאקולטות בעלות רמה אקדמאית.

נאמר כאן ברמזים, שכאילו יש קושי בהקמת פאקולטה משפטית בעלת רמה גבוהה בירושלים. אינני מצטרף לדעה זו, אך גם בלא-הכרח אין אפשרות לקיים שתי פאקולטות למשפטים בעלות רמה אקדמאית. אינני רואה כעת את הדרך לכך. אין זה קל כל-כך — אני למדתי קצת בשאלה זו — למשוך לפאקולטה המשפטית בישראל מלומדים מחוץ-לארץ.

וכמה שונה ההשכלה האקדמאית, נגיד, מן ההשכלה שאנשים צעירים יכולים לקבל בבית-הספר הגבוה למשפט ולכלכלה בתל-אביב! אני מכדיש, שבבית-ספר זה ישנם מורים, אנשים מכשרים מאד, אך בדרך כלל אין הם מלומדים, במובנו המיוחד של הדבר. הם אינם אנשי מחקר, לא אנשים המתפנים יום וליילה ללימודים, למחקר ולהוראה. הם עושים את עבודת בית-הספר כעבודה צדדית ובתנאים כאלה אינה נוצרת אטמוספירה אקדמאית. אין שם הצירוף הזה של תלמידים המתפנים ללימודים ושל מורים המתפנים להוראה שאני מסכים שיש לדאוג לאוניברסיטה;

כנסת הזאת דובר הרבה על דצנטרליזאציה, אך כעת ממעטים לדבר על כך. אני רוצה להביא דוגמה לחשיבות הדצנטרליזאציה של מוסדות המדע. לפני כמה שנים נפתח בתל-אביב, דוקא בזמנו של פרופסור מן האוניברסיטה בירושלים, מוסד מדעי — המכון למתמטיקה. המוסד הזה קיבל תמיכה מעיריית תל-אביב, אני חושב שהתמיכה לא היתה מספקת, בהתחשב עם מידת השובותו של המוסד; אבל בכל זאת עובדה היא שהמוסד קיבל תמיכה מסוימת, והודות לכך ולמאמציו הנמרצים של מארגנו, רכש לו המכון ספרייה גדולה מאד.

לאחר שנותקנו מהר הצופים מהווה ספרייה זו את הספרייה המתמטיקה הגדולה שבארץ; ונאמר לי שאילו ממכון וייצמן ברחובות באים לשאול משה ספרים במקצוע המתמטיקה הטהורה, ספרים שאינם נמצאים במכון ברחובות. זה מוכיח שיש משום יעילות וצורך לפתח מוסדות מדעיים ברים בקצוות שונות של הארץ, כגון הטכניון בחיפה, המכון ברחובות, בית-הספר למשפטים והמכון למתמטיקה בתל-אביב. הייתי מציע לכנסת במקום לדבר על סגירת בית-הספר למשפטים או הקטנתו, לטפל ברצינות בהגדלתו וביצירת אוניברסיטה בעיר תל-אביב.

בן-ציון דינבורג (מסא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נרשמתי לרשות-הדיבור אחרי ששמעתי את דברי שני הנואמים האחרונים, וביחוד את דבריו של הברית-הכנסת בדר, שדיבר בביטול על הפאקולטה המשפטית, שעוד לא העמידה אנשים מלומדים, למרות שנפתחה רק השנה. הגישה הזאת הפליאה אותי מאד. עלי לומר שבדיון זה היה מורגש העדר ידיעה אלמנטארית בעניני האוניברסיטה ובעניני השכלה גבוהה.

מה פירוש פאקולטה למשפטים? אין האוניברסיטה טה בת-ספר מקצועי. הפאקולטה למשפטים באוניברסיטה סיטה מקנה השכלה גבוהה כללית, ועומדת על רמה מדעית, השכלה הקשורה במחקר, השכלה שבמרכזה עומדים מדעי המשפט; והתחומים יונקים זה מזה. השכלה משפטית אין פירושה שהאיש לומד רק משפטים. באותו זמן מן הראוי וההכרחי שילמד פילוסופיה, היסטוריה, כלכלה ועוד. אינני יודע אם הכנסת מעוניינת להוריד או להעלות את הרמה, של אנשי המקצוע והשכלתם. אני מעיז לומר שבתנאים הניכחים אין אפשרות, לא בתל-אביב ולא בחיפה, לקבל השכלה גבוהה באותה רוח הקיימת באוניברסיטה; כי דוקא באוניברסיטה, ששם ישנם עשרות ומאות מלומדים בכל ענפי המדע, שוררת אווירה הכופה כל צעיר וצעיר ללמוד ולעלות לרמה מדעית כפי הנדרש ממנו. עלי לציין שבפאקולטה למשפטים שבאוניברסיטה — כמו בכל מדעי הרוח — קיימים גם לימודי יסוד ודורשים מכל תלמיד ידיעות יסוד של השכלה גבוהה הנחוצות לכל שרוצה להתמחות במקצוע זה או אחר מן המדעים השונים. אפשרות כזאת אינה קיימת במקום אחר, ובכלל, אני מתנגד לגישה המצויה ליידות אבנים בפאקולטה למשפטים של האוניברסיטה, שה, בזמן הדין על מצבו של בית-הספר הגבוה שדובר עליו.

ודאי שאני מסכים שיש לדאוג לאוניברסיטה;

ייתכן שבתנאים של היום, עקב יוקר החיים, לא יוכל הדבר להתגשם בלי שהאוניברסיטה תחליט להנהיג שעורי ערב, אם כי זה יגרום לה קשיים רבים. במקרה שזה יונהג, לא נזכה לאידיאל השלם של חיים אקדמיים, כי הרי הסטודנטים יאלצו לעסוק לפרנסתם גם בדברים צדדיים; אך לכל הפחות המורים יהיו חפשיים ופנויים לחיי לימוד ומחקר ומהשראתם ייהנו המתלמידים.

אינני מקבל את ההצעה, להיזו את התאריך עד לשנת 1952, אם כי במקרה שהכנסת תחליט אתרת, דברה יקום. אנו בחרנו בתאריך זה אחרי שיקולים רבים, ואם נסכים להזות התאריך, ייהנו מן ההנאות שחוק זה מעניק, גם התלמידים שלמעשה יכלו ללמוד במשך שלוש שנים 1950, 1951, 1952 באוניברסיטה האוניברסיטה היתה בוודאי מוכנה להכיר בשנה אחת של לימודים בבית-הספר הגבוה, ולא היתה דורשת מהם קורס של 4 שנים, מה שאין כן בנוגע לאלה, שיגמרו את חוק לימודיהם בשנת 1951, שלא היתה להם אפשרות כזאת. אך גם זה הוא ענין טכני פחות או יותר ונדון על כך בוועדה.

ובסוף דברי רוצה אני להצטרף באופן מיוחד לדברי חבר-הכנסת קליבנוב, שהגן כאן על מקצוע עורכי-הדין, לפי הכרתי אין זה נכון, שחברי המקצוע שמים סייגים ומכשולים בדרךכם של אלה הרוצים להיות עורכי-דין; להיפך, הם דוקא ליבראליים מאד, גם בגורע לעולים. הייתי מבקש מאד מחבר-הכנסת הנכבד לם, לא להביא אותנו לידי מצב, שאחרי כל בחינה שתוצאותיה אינן מוצאות חן בעיני הנבחנים, יקום חבר-הכנסת בפארלאמנט הזה וידרוש בדיקה וחקירה. אם לאו נגיע פעם לידי מצב, שכל הנכשלים בבחינות תהיה להם דרך לפארלאמנט, ויימצא משהו שיעמוד ויגן עליהם. אך לעת-עתה לא הגענו למצב כזה. במקרה שליו מדובר כאן, נבחנו בעיקר עורכי-דין זרים מקרב העולים, ומאחר שהבטחתי בדיקה, אני עוסק בדבר. אך הייתי מבקש מאד, שהדבר לא ייהפך לנוהג בפארלאמנט הנכבד שלנו.

בדרך כלל אני טוען, שאין זה נכון כאילו המקצוע מעוניין בנומרוס קלאוזוס; ואף-על-פי שהוא סובל מריכוז עורכי-הדין, הרי הרוב הגדול של עורכי-דין דחה את ההצעות שנשמעו לפעמים בכיוון זה. אם חברי המקצוע עורכים בחינות שהן אולי לא קלות, הרי זה בא מתוך כוונה להכטיח רמה מספיקה. בהערת רות אלו אני רוצה להסתפק, ושוב אני מבקש להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ה"יור"ג. ניר-רפאלקס:

כיון שאין התנגדות, תועבר הצעת-החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ראה, ושההוראה היסודית, האקדמאית, היא תפקיד חייהם.

רבותי, אני יודע היטב שדוקא את מקצוע המשפטים אפשר ללמוד מתוך ספרים. אני מפסק אפילו בכך, אם דרוש אותו המורה ואותו השולחן שעלידם דיבר חבר-הכנסת בדר כדי ללמוד משפטים כמקצוע טכני. אני מכיר בעצמי לכל הפחות אדם אחד, שלמד בחוץ-לארץ ולא ביקר הרבה בשיעורי הפאקולטה המשפטית באוניברסיטה, אך ביקר בשיעורים אקדמאיים אחרים, לאו דוקא של הפאקולטה המשפטית, ואחרי כן התכונן בבחינות על-פי ספרים. אך מה שחשוב בשביל השכלה אקדמאית היא לחיות במחיצתם של אנשים גדולי המדע, במשך שנים, ואם לא במחיצתם של יוריסטים, הרי על-כך-פנים במחיצתם של פרופסורים אחרים המלמדים באוניברסיטה. אני חושב, שחשוב מאד בשביל הרמת קרן המקצועות במדינה לחנך אנשים בעלי השכלה כזאת. אין לנו כוחות לקיים שתי פאקולטות כאלו, אחת בתל-אביב ואחת בירושלים. לפאקולטה באוניברסיטה בירושלים צורפו כוחות חסר בים מאד ויצורפו עוד. אולי אין זה מן הנימוס הפארי לאמנטי לנקוב בשמם של אנשים, אך בכל זאת רצוני לציין כמה שמות: ישנו פרופסור פינברג, ישנו פרופסור טדסקו; הוזמן עתה לארץ מהולנד מלומד חשוב מאד, פרופסור קיש. יעבירו גם מתל-אביב אחד או שנים, שלפי טבעם הם אנשים מלומדים ובעלי אופי אקדמאי. ושוב פעם: החשוב בשביל חניך הנוער הוא להיות במחיצתם של אנשים כאלה ולקבל את ההשראה מהם. אין זה ענין של לימוד מכאני בלבד. ובתנאים של היום אין אנו יכולים לקיים פאקולטה למשפטים בשתי הערים יחד. לפיכך אני עומד על דעתי לרכז את החינוך המשפטי, את ההכשרה של הדור הבא לתפקיד עורכי-דין ושופטים, ואני מקווה, שגם לתפקיד פקדי המדינה. ישנן מדינות רבות, שאין למצוא בהן שקיד גבוה באחד המיניסטריונים, שלא קיבל השכלה משפטית גבוהה. גם אנו צריכים לשאוף למצב זה.

אני אומר, שהריכוז באוניברסיטה הוא נכון, אך יחד עם זה אינני מתעלם מבעיה יסודית שהיא חשובה גם בעיני — ובענין זה אינני תמים-דעים עם חבר-הכנסת קליבנוב, אם כי בכל יתר דברי אני מזדהה עם דעתו — זוהי הפרובלמה, שבה נגע חבר-הכנסת רוכין. בתנאים הכלכליים, בהם אנו נתונים כיום, קשה להגשים את האידיאל של החיים האקדמאיים, כלומר המצב בו גם הסטודנט וגם המורה פנויים אך ורק ללימודים. בדברי הברכה, ששלחתי לרגל פתיחת הפאקולטה המשפטית באוניברסיטה, נגעתי ברמזים עדינים באותה בעיה עליה עמד היום חבר-הכנסת רוכין: שיש לאפשר לדלי העם, לבני כל הזכבות ולבני הפועלים, להשתלם באוניברסיטה במקצוע המשפטים.

ז. חוק לתיקון פקודת פרייהדר (פיקוח ושיווק), תש"י—1950 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר נ. ניר-רפאלקס: נעבור לסעיף ו' של סדר-היום — חוק לתיקון פקודת פרייהדר (פיקוח ושיווק). רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת-הכלכלה.

ה צ ב ע ה

החוק בנוסח הועדה נתקבל פה אחד.

הישיבה נפסקה בשעה 18.20.

הישיבה נחדשה בשעה 20.10.

מושה ארם (יו"ר ועדת-הכלכלה):

כנסת נכבדה. בפקודת פרייהדר (פיקוח ושיווק), תש"ח—1948, הכניסה הועדה תיקון, ומכיון שלא היו בוועדה הסתייגויות הריני מציע לקבל את התיקון. (ק ו ר א א ת ה ה ו ס ח ה מ ת ו ק ז).

ח. הצעות לסדר-היום

(עניני החינוך במועצה המקומית של ראשון-לציון; תיקון לחוק קרן-פקדון וקרן-הזולה; מועצת הנאמנות לאפוטרופוסות על נכסי נפקדים)

אנו רוצים להטיל על הממשלה חובה למסור אחת לשלושה חדשים דיון-חשבון על אופן גביית הסכומים והיקף הגבייה — הן לגבי קרן-הפקדון והן לגבי קרן-ההזולה.

אנו מציעים שכל הפעולות הללו אסור שתפגענה בזכות ההסתדרות או הפועל לדרוש מנותני-העבודה את המגיע להם, במקרה שהפחיתו את תוספת-היוקר אך לא העבירו את המגיע למקום המתאים.

להנמקה — שנים שלושה משפטים. אנו התנגדנו לחוק קרן-פקדון וקרן-ההזולה באופן עקרוני; ראינו בו חוק רע. ואמנם נתברר, שהחוק הזה, שנתקבל בכ"ג סת, אינו מבוצע למעשה. לפי המספרים שבידינו, הקיפה הגבייה עד חודש אפריל לכל היותר 14 אלף פועלים; כלומר, עד לפני חודש — אולי בחודש האחרון שופר המצב — היה כשלוש מוחלט בגבייה. אינני יודע אם זה בא עקב חוסר יכולת ביצוע, רשלנות או ותרנות. מכל-מקום ספק אם החוק בצורתו הנוכחית ניתן בכלל לביצוע. עובדה היא שכלל לא מובטח, כי שליש מן ההורדה, שהחוק הבטיח להחזיר לפועלים — אמנם יוחזר להם. עם זה אין כמובן לשכוח, כי כל ההורדות של תוספת-היוקר היו שרירותיות ובלתי-מוצדקות. והנה עתה מפאת אי-ביצוע החוק, ספק רב אם יוחזר לפועלים אפילו שליש מן ההורדה שהובטח להם.

אנו מציעים את הצעותינו כדי להבטיח לפועל שלא יוכלו יתר על המידה, אם גם הממשלה חושבת לא לקיים מה שקיבלה על עצמה והבטיחה קבל עם ועדה, אנו על-כ"פנים איננו יכולים לקבל את העובדה, שקיצוץ חר-ספת-היוקר ישמש מקור להתעשרות נוספת של נותני-העבודה.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו מחדשים את הישיבה. הובאה הצעה לסדר-היום בענין הפרת סדר-החינוך על-ידי המועצה המ"קומית בראשון-לציון. נתקבלה הודעה מטעם משרד-החינוך האומרת, שבישיבה האחרונה של הממשלה הועבר הדבר להכרעת ועדת-השרים, ומיד לאחר שתתקבל החלטה תובא ההצעה לפני הכנסת.

הודעה זו ידועה לבעלי-ההצעה, והוא הסכים. שאור-דיע על כך בישיבה.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת רובין. להצעת תיקון לחוק קרן-הפקדון וקרן-ההזולה.

חנן רובין (מפ"ם):

כנסת נכבדה. בשם סיעת מפלגת הפועלים המאוחדת אני מציע לכנסת לכלול בסדר-יומה סעיף שייקרא: "חוק קרן-פקדון וקרן-ההזולה (תיקון)". אנו מציעים כאן הצעת-חוק שבאה לתקן את החוק הקיים, שנתקבל בכנסת לפני כמה חדשים. התיקונים שאנו מציעים הם הכרחיים לאור המציאות שנתגלתה, לאחר חדשי נסיון בביצוע החוק.

חברי הכנסת ודאי זוכרים שעל-פי חוק קרן-פקדון וקרן-ההזולה חייבו נותני-העבודה להפ"יש שליש מהפחתת תוספת-היוקר ולהעבירו לקרן-הפקדון. על מנת להחזיר את הסכומים האלה לפועלים, אם יתברר שהורדות תוספת-היוקר היו גדולות מדי. כן קובע החוק הזה פרינציפ של קרן-ההזולה. תוכן התיקון שלנו המונח לפני חברי-הכנסת הוא כדלקמן:

אנו מציעים להטיל על הממשלה את האחריות לגביית הסכומים שהיא חייבת לגבות על-פי החוק. כלומר, אם הממשלה תתשל בגבייה אסור שהפועל יפסיד על-ידי כך, ולכן צריכה לעמוד לו זכותו לקבל מהממשלה, מאוצר-המדינה, את הסכומים המגיעים לו — שליש מההפחתה.

ההצעות של חברי-הכנסת רובין, פרט להצעתו שהממ"שלה תפרסם מדי פעם דיווח-שבון על מצב הקרן, הוע"ל, בנוסח זה או אחר, והוצעו לפני כן אם בוועדת-העבודה ואם במליאת הכנסת.

חנן רובין (מפ"ם):

הדבר אינו נכון. אתה יכול לבדוק ולהיווכח.

עקיבא גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה):

לאחר שחברי-הכנסת רובין קרא בהתרגשות כזאת שהדבר אינו נכון, אני חוזר ואומר בפני הכנסת שכל ההצעות האלו כבר הוצעו, בצורה זו או אחרת. אני דן על תכנון של ההצעות. הן הוצעו בוועדת-העבודה ובכנסת, והוררו מעל סדר-היום. אני מצטער על כך, שזכרונו של חברי-הכנסת רובין אינו עומד לו.

חנן רובין (מפ"ם):

אפשר לבדוק את הדבר בפרוטוקול.

עקיבא גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה):

אני רוצה להזכיר שתי עובדות יסודיות, שהיו בדברי חברי-הכנסת רובין. אני מניח, שאם לא כל חברי-הכנסת, הרי חלק מן החברים וזכרים שחברי-הכנסת רובין, או חברת-הכנסת למדן, על-כ"פנים אחד מהם, טען שיש להבטיח בחוק את זכותו של הפועל ואת זכותה של ההסתדרות לגבות את ההפרש, אם המעביד לא יכניס את הסכום לקופת הממשלה. שני החברים הנ"ל אפשר להם לזכור, שאני, כיושב-ראש ועדת-העבודה, טענתי שאין צורך להכניס את הדבר בחוק, מאחר שזכותו של הפועל וזכותה של ההסתדרות לתבוע מאת המעביד לעולם עומדת, ואין צורך בחוק.

הכנסת קיבלה אז את דעת ועדת-העבודה. אני מניח שחברי בוועדת-העבודה לא יאמרו שוב שבדרי אינם נכונים.

חנן רובין (מפ"ם):

בחלט לא נכון. תקרא את החוק ותיווכח!

עקיבא גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה):

אני מדבר על החיכוך וההצבעות שהיו בענין זה, ולא על החוק. החוק נתקבל לפני כארבעה חרשים. אם מתכוונים לברר את הענין ולהבטיח את עניני הפועלים, ולא רק להכריז שהחוק והממשלה נכשלו, הרי ישנה דרך טובה לכך. כל חברי הוועדה שטיפלו בחוק הנידון והסבורים שהממשלה אינה פועלת הכלכה בביצועו, רשאים להביא את הענין לוועדה. זהו דבר ברור.

אני קובל על כך שמביאים לפני המליאה דברים שהכנסת כבר הכריעה בהם בלי לברר את הדברים בווע"דה. אינני סבור שכאן המקום לבירור עניני, ולכן הנני מצטרף להצעת שר-האוצר.

חנן רובין (מפ"ם):

אבקש מאת היושב-ראש והכנסת לדחות את ההצ"ב על הצעתי עד מחר. אחרי ששמענו משר-האוצר ומיושב-ראש ועדת-העבודה שהצענו, ככילול, הצעות שכבר הוצעו עליידינו, אך נדחו בזמנו עליידי הכנסת — אני מבקש שבדברים אלה שאמרו שני האנשים שהזכרתי, יוכחו לפני הכנסת באופן ז'וקומנטארי. כדי לאפשר זאת, אבקש לדחות את ההצבעה על הצעתי עד מחר.

אנו מציעים, אפוא, להעמיד את הצעת-התיקון שלנו על סדר-היום לאור הכשלות בביצוע החוק ואז נוכל, בבירור עניני של סעיפי-החוק שהצענו, להוסיף ולהס"ביר את הדברים ביתר הרחבה.

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה, חברי-הכנסת רובין הזכיר בדבריו, שסיעתו התנגדה לחוק קרן פקדון וקרן הוהלה. סיעתו הגישה בשעתו הצעות שהכנסת לא קיבלה והחוק כנס לתקפו רק לפני חדשים אחדים. כעת הם באים ומחדשים את הוויכוח שכבר התנהל ברוב הסעיפים.

חנן רובין (מפ"ם):

לא נכון! כל מה שאמרתי הוא חדש לגמרי.

שר-האוצר א. קפלן:

סיעת מפ"ם חשבה, שהחוק הוא רע וכעת אין לה סבלנות להכות ולחת לממשלה אפשרות להגשים אותו, והיא מכניסה הצעת תיקון.

בהזדמנות זו רצוני להביע שוב את צערי עליך, שאין גומרים את תקנון הכנסת ואיננו יודעים אם מותר לנהוג כפי שנהגו הפעם חברי מפ"ם — סלחו לי אם אומר — „לעשות צחוק מעצמנו“. אם הממשלה תגיע לידי מסקנה, שהחוק אינו פועל, תביא הצעת תיקון. אם מישו מחברי-הכנסת רוצה לעזור לה — יפנה אליה ויציע זאת. אם היא מוצאת שהחוק פועל, יש לתת לה זמן מספיק להגשים אותו במלואו.

חנן רובין (מפ"ם):

כבר עברו ארבעה חדשים.

שר-האוצר א. קפלן:

ברור לי, שחברי-הכנסת רובין הוא זריו מאד. ברצוני להביא כמה מספרים. עד ה' למאי היה מספר המפ"עלים, שהגישו דינים-וחשבונות, למעלה מ-700 והם מקיפים כ-30 אלף עובדים. לקרן הפקדון הועברו 150 אלף ל"י. כמה מפעלים המקיפים 27,500 פועלים טרם הגישו את הדינים-וחשבונות וניתנה להם ארכה עד ה-15 במאי. אם לא יגישו את הדינים-וחשבונות עד אז נאחזו באמצעים בהתאם לחוק.

היה עיכוב מצד מספר גדול של מוסדות ציבוריים שעליהם חל החוק. הם טענו, שנאמין להם ונשאיר אצלם את כספי הבטחון. לרגל זה נתעכבה אצלם הגשמת הדין-וחשבון. ישנם כחמישים אלף פועלים, העובדים עבודה עונתית לפי אפיה. בסך הכל ישנם 125,000 פועלים שאנו מטפלים בהם. אני מציע, שהכנסת תתן לממשלה זמן להגשים את החוק שהכנסת החליטה עליו. בזמן הדיון על התקציב הכללי תהיה אפשרות לבקר את הממשלה על כל פעולה כספית שלא תמצא חן בעיני המבקרים. לא אתנגד לכך שידרשו בוועדה המתאימה דין-וחשבון על הנעשה, ואם הדין-וחשבון לא יספק את דרישות הוועדה, אפשר יהיה להסיק את המסקנות. אני מציע לכנסת לעבור על הצעת חברי-הכנסת רובין לסדר-היום.

עקיבא גלובמן (יו"ר ועדת-העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נטלתי את רשות-הדיבור לאחר דברי שר-האוצר, כדי לקיים עובדה אחת.

שר-האוצר א. קפלן:

אמרת שאתה רואה בכך נסיון להפריע בביצוע החוק, ולא נסיון לתקן אותו.

היו"ר י. שפרינצק:

מאחר שאני רואה שישנה התנגדות להצעתו של חבר-הכנסת רובין, אני מעמיד להצבעה את ההצעה לעיבור לסדר-היום על הצעתו של חבר-הכנסת רובין.

ה צ ב ע ה

בעד — 41
נגד — 14

ההצעה לעבור לסדר-היום על הצעת התיקון של חבר-הכנסת רובין לחוק קרן-פקדון וקרן-הזולה — נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת רוקח, להצעה בדבר מועצת-הנאמנות לאפוטרופוסות על נכסי נפקדים.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה, רצוני להודיע קודם-כל שעדיין לא נכנסתי לסיעת מפלגת הפועלים המאוחדת; יש תקווה קלושה מאד שהדבר ייעשה. אני הצעתי לחברי, חבר-הכנסת ברייהודה להיכנס למפלגת הציונים הכלליים.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

גם לכך תקווה קלושה מאד.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

צר לי מאד שנאלצתי לעלות על הבמה הזאת ול-העמיד על סדר-היום שאלה של אתיקה. דנו והתווכחנו באריכות על חוק האפוטרופוס על הכוש הנטוש. היו כמה הצעות — לפחות שתיים — על הקמת מועצת האפוטרופוסות. הרוב בכנסת החליט וחזר והחליט עליך שתהיה מועצת אפוטרופוסות שתפקח על עבודתו של האפוטרופוס, למרות שהאפוטרופוס יכול להיות יושב-ראש המועצה הזאת.

אני עומד על כך משום שאני בעל ההצעה. לדעתי נוגע הדבר למעשה גם לאלה שהתנגדו להצעה זאת שנתקבלה בכנסת, כי צריך לדעת להיכנע להחלטות גם כאשר מתנגדים להן.

הופתעתי והופתעו רבים אחרים מהציבור — — —

יוחנן בדר (תנועת החרות):

לא אני.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

לא אליך התכוונתי.

הופתעתי והופתעו רבים אחרים מהציבור שמועצת האפוטרופוסות נתמנתה על-ידי שר-האוצר בצורה אשר נה מאד. אין לי כל ספק שכונת הכנסת היתה להרכיב את מועצת האפוטרופוסות מנציגי מוסדות ציבוריים או מאנשי ציבור. במקום זה הורכבה מועצת האפוטרופוסות מביני הפקידות של משרדים שונים. אינני מזלזל בפקידים ובמשרדים, אבל אם הכנסת עמדה עליך, היא לא התכוונה לכך ששר-האוצר או שר-האספקה יקיצור ימנו ועדה — כפי שהם עושים זאת בכל יום — מבלי שישאלו ומבלי שיצטרפו לשאל את הכנסת. אני

בעצמי מכיר הרבה ועדות בממשלה, המורכבות מבני-כוח משרדים שונים מתוך המנגנון; אני נתקל בהן ונפגש אתן; קוראים להן „ועדות בינמשרדיות“. לשם כך אין צורך בוויכוח בכנסת, אין צורך בהחלטה, בקיום שתי הצבעות ובהרמת הידים בעד ונגד. כוננת הכנסת היתה ברורה מאד, ואני סבור שכולנו, וגם שר-האוצר, מכירים בכך. אני מצטער מאד ששר-האוצר הלך בדרך המהגדרת לרוח החלטת הכנסת.

אני מבקש להעמיד את השאלה הזאת על סדר-היום, כדי לברר את התקדים הזה. הייתי מקבל בשמחה — ואתי ציבור רחב מאד שהתעניין בדבר הזה — אילו היה שר-האוצר מתקן את הדבר. מדוע צריך היה לקרות שהחלטת הכנסת לא נתמלאה כרוחה, כלומר: להקים מועצת נאמנות של האפוטרופוס על נכסי הנפקדים, או מתוך מוסדות ציבור או מתוך אנשי ציבור, שתהיה מפקחת על כל המפעל העצום הזה; ולא מבין אנשים הכפופים למעשה לשרים, הבאים ממשרדים ולא מן הכנסת או מן הציבור.

משום כך נאלצתי להעלות על סדר-היום את השאלה הזאת, אם כי אין היא מן הדברים הראויים לגזול את זמנה של הכנסת.

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה, כנראה שכדי להגביר פוזיציות באי-זה מקום אחר, חושבים מספר חברים בכנסת שהם צריכים להגביר את האופוזיציה כאן, מבלי לדון על העניינים לגופם. אני אינני רואה באופוזיציה כוננת דאגה לעניין, לא אתווכח עם חבר-הכנסת מר רוקח בשאלות אחרות; זה יכול היה להביא אותנו רחוק מאד. אני רוצה לדבר על שני דברים אחרים: על החוקיות ומה טובת העניין דורשת.

קודם-כל אדבר על החוקיות. החוק אומר, שהאוצר צריך למנות ועדה ואיננו קובע שום סוגים. אני רוצה לומר לכנסת, שהבאתי את הדבר הזה לפני הממשלה ולא השתמשתי בדיסקריציה שלי למנות לבדי ועדה. הדבר נדון בישיבת הממשלה. דעת הממשלה היתה, שבחירה זו היא הדרך היחידה, הן מנקודת החוק והן מנקודת תועלת הדבר.

מר רוקח אומר, שכאילו כוננת המחוקק היתה אחי-רת. אני רוצה לקרוא מהפרוטוקול של ישיבת הכנסת, חשובה שניתנה למר רוקח ושהוא לא הגיב עליה. אצטט את דברי מר סנקס, שאמר „מר רוקח מציע, ששר-האוצר ימנה מועצה והמועצה תבחר לה יושב-ראש. פירוש הדבר, שלא איש אחד יהיה עושה דברו של שר-האוצר, כי אם כל המועצה, אם שר-האוצר ימנה מועצה, שעליה יוסלו כל התפקידים האלה, הרי המועצה תאשר מה ששר-האוצר יאמר לה לעשות בתוקף החוק ובמסגרת החוק. אין כל נפקא-מינה אם זה יהיה איש אחד או עשרה אנשים. אילו היה מר רוקח מציע, שהכנסת תבחר באי-פוטרופוסות המורכבות מאנשי הציבור, שתהיה לה לפי החוק זכות להחליט ברוב דעות על גורלם של הנכסים — הייתי מבין זאת; אך הוא מציע ששר-האוצר ימנה במקום איש אחד — עשרה אנשים“. לשאלה שמר סנקס שאל את מר רוקח, אם אלה צריכים להיות נציגי הציבור — לא ניתנה כל תשובה על-ידי מר רוקח.

אם כן, זו לא היתה הפתעה בשביל מר רוקח ואני אצטט אחר-כך את הפרוטוקול, שבידי שר-האוצר יש אפשרות למנות את מי שהוא רוצה, ואסילו מגיש הזה

— הצעות לסדר-היום (קפלן, ברי-הודה, שפרינצק); חוק הגנת הדייר (שכירות-משנה, הארחה וחילופים); חוק הגנת הדייר (שכירות-משנה והארחה) (שפרינצק, ניר) —

רכים, לא טוב להעביר את האחריות על נציגי מסלגות, ואנחנו נמנה ועדה המורכבת מביאיכוח משרדים שונים. חלק גדול מחברי הוועדה אינם נציגי משרד-האוצר. ישנם שם באיכוח משרד-המשפטים ומשרד-הפנים. רצוי נו, שהמשרדים השונים יהיו מיוצגים שם, אך לאו דוקא אינטרס של חוג אחד או שני.

אני רואה את הדרך הזאת בפעולות אדמיניסטרטיביות כדרך היחידה האפשרית, ביקורת ציבורית — בכקשה; גם בכנסת, גם עלידי ועדות-הכנסת ועדות-משנה, אך ההוצאה לפועל צריכה להיות בידי הממשלה, בידי ועדות ממשלתיות, בידי מי שהממשלה קובעת. ואני אומר, שהן מבחינת החוק, הן מבחינת התועלת שב-דבר, והן מבחינת המוסר — עוד יהיה פעם ויכוח על המוסר — הממשלה עשתה נכון שכך החליטה.

אני שוב שואל את השאלה שלא אתעייף לשאול: רבותי, הכנסת קיבלה חוק; החוק הוא ברור; אנחנו מסרנו את השאלה לחתימת-משפטית, לאחר שהת-עוררה השאלה אם שמרנו על החוק, ולפני חותמת-המשפט של היועץ המשפטי היתה פעולתנו בהתאם לחוק. מה המנהג הזה, שאין נותנים להגשים את הדברים לפני שראו את התוצאות? הממשלה קבעה ועדה לפני חד-שיים בערך, הוועדה רק התחילה לפעול, הועדת-הכספים יש לה הרשות לאחר חצי שנה או שנה לדרוש דיך וחשבון מפעולת הוועדה, ואז תוכל להגיע לידי מסק-נות ולהחליט אם יש לתקן את החוק. ומה המנהג הזה, שעוד לפני שהחוק הספיק להתגשם לפי רוחו באים ומעוררים שאלות ומתכסים באיצטלה של אחיקה? אני מציע לעבור לסדר-היום.

הי"ר י. שפרינצק:

שמענו את הצעתו של חבר-הכנסת רוקח ואת הצעתו של שר-האוצר לעבור על הצעה זו לסדר-היום. אעמיד להצבעה את הצעתו של שר-האוצר.

ה צ ב ע ה

42 —	בעד הצעת שר-האוצר
22 —	נגד
	הצעת שר-האוצר לעבור על הצעתו של חבר-הכנסת רוקח לסדר-היום נתקבלה.

ט. חוק הגנת הדייר (שכירות-משנה, הארחה וחילופים), תש"י—1950;

חוק הגנת הדייר (שכירות-משנה והארחה), תש"י—1950 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר י. שפרינצק:

שני חוקים: א) חוק הגנת הדייר (שכירות משנה והארחה חילופים), ב) חוק הגנת הדייר (שכירות משנה והארחה עולים). שני החוקים האלה היתה להם בעצם מטרה אחת.

בחזו השכירות הנהוגים בארץ בין המשכיר ובין השוכר, קיים סעיף האוסר על השוכר להשכיר את דירתו, או חלק ממנה. האישור הזה בטל בחוקים אלה. לפי החוק האחד לגבי החיל, ולפי החוק השני לגבי העולה. זה היה בעצם תוכן החוק ומטרתו. שני נימוקים לחקיקתו של חוק זה. הנימוק הראשון הוא,

הצעה הזאת לא מצא לחנוץ או לומר: אני באמת הת-כונתי לאנשי ציבור.

ישראל ברי-הודה (מ"ם):

לא נתנה.

שר-האוצר א. קפלן:

הצביעו פעמיים, ואני אגלה לכם סוד: לאחר שהצ-ביעו פעמיים, התברר שהניסוח שנתקבל אינו בסדר — ואז באה ההסכמה מכל הצדדים, שלמרות שהכנסת כבר החליטה, יגיעו לידי ניסוח מוסכם אחר. בזמן הדיון הזה היתה האפשרות להפנות תשומת-לב לדבר, וכחנתי למר רוקח. אך אני רוצה לומר, שזו לא היתה הזנחה, כי ועדה ציבורית קיימת למעשה, זאת היא ועדת-הכספים, ובכל פעם שוועדת-הכספים דורשת — מוסרים דיין-וחש-בון.

מה היה הוויכוח? אני רוצה לצטט סעיף אחר בוויכוח — חבר-הכנסת אלישר איננו כרגע כאן — הוא טען, כיצד זה מוסרים סמכות רחבה כזאת לאיש אחד, שהוא יהיה הקובע היחיד בדברים רציניים? זו היתה השאלה, כי למרות שיש ועדה ציבורית, והיא ועדה פארלאמנטאריה, המ-פקחת והקובעת בכמה וכמה דברים, הרי קובעים לע-תים ועדות, הנכנסות לבירור מפורט בשאלות אלה. הנה, רק לפני ימים אחדים הודיעה ועדת-הכספים, שאף-על-פי ששר-האוצר יש לו רשות לקבוע על דעת עצמו את התקנות בנוגע לשכר הדירה, היא מבקשת להביא לפני את התקנות. הודעתי, שכאשר התקנות תהיינה מוכ-ות, אביא אותן. זאת היא הוועדה הציבורית. אך טענו, שגם בעבודה יומיומית אין לעשות הכל על דעת איש אחד, ועוד אמרו: היום אדם זה הוא שר-האוצר — מחר יהיה אחר, ולכן דרוש קולגיום. אין זה נכון, שהחוק אינו קובע לעולם, אם למסור תפקידים לפקידים. הנה קבע החוק ועדה בינמשרדית או ועדה ממשלתית כדי ששחרור נכסי נפקדים ייעשה לא על דעת איש אחד. דיברתי על כך בשעת הוויכוח על החוק והזכרתי שיש ועדה ציבורית. אני יודע מה חבר-הכנסת רוקח רצה בזמנו, כי הוא לא הסביר את דבריו — ואני אינני מצא זאת בפרוטוקול; אני יודע מה שנאמר בוויכוח ומה תועלת הענין דורשת. רבותי, הכרתי העמוקה היא והנסיון שלנו מוכיח, שבדברים כאלה שיש בהם יום-יום אינטרסים

נמשך בדיון לפי סדר-היום: יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, יביא לפנינו שני חוקים: א) חוק הגנת הדייר (שכירות משנה, הארחה, וחילופים), תש"י — 1950 ב) חוק הגנת הדייר (שכירות משנה, הארחה, תש"י — 1950.

נחום גיר-רפאלקס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט): כנסת נכבדה. לפני כחדשיים או שלושה חדשים, הועברו על-ידי הכנסת לוועדת החוקה, חוק ומשפט

(*) „דבריהכנסת“, חוב' ד' (מושב שני); נספחות חוב' כ"ג.

הפליגי שלנו. יש רק סאנקציה אחת. ביחס לדמי-המפתח — שמי ששילם דמי-מפתח יכול לדרוש להחזירם לו כעבור זמן מסוים. אולם ישנם אנשים שמסד תדורים כך שאי-אפשר לדרוש מהם להחזיר את דמי-המפתח. קיים היום נוהג, שהשוכר המשכיר את הדירה מתחלק בדמי-המפתח עם בעל-הבית, הוא מקבל שני שלישים, ובעל-הבית מקבל שלישי אחד. זהו הנוהג הקיים בתל-אביב.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):
מניין אתה יודע?

נחום גיר-רפאלקס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בתוך עמי יושב.

הצעתה התחילה, מפני שאין בעלי-הבתים רוצים להפסיד את החוק, שמהו שליש דמי-המפתח. זה היה נכון לולא היו בחוק המוצע סעיפים מיוחדים האוסרים קבלת דמי-מפתח. בחוק הזה יש סעיף האומר, שפקיד הנותן היתר השכירה, צריך להיווכח שדמי-השכירות אינם מוגזמים ושכל התנאים גם הם הוגנים.

סעיף אחר אומר שאם הפקיד יוכח, אחרי שנתן היתר ההשכרה, שמהו לא היה בסדר וששני הצדדים מסרו הודעות כוזבות — הרי היתר ההשכרה מתבטל. אם הפקיד יוכח במקרה מסוים שניתנו דמי-מפתח, הרי השכרת-המשנה מתבטלת. לכן אני שואל: מה הצעקה? במה רוצים בעלי הבתים לקחת חלק? בדמי-המפתח שאינם קיימים? — אם לא קשה להבין דבר זה.

לדעתי מן הראוי להכניס בחוק זה (ייתכן שאין זה נוסח אחרון) סעיף הקובע שהודעות כוזבות אלו הן עבירה. הודעות כוזבות הן עבירה לפי החוק הפלילי הכללי; אבל יש להכניס בחוק זה סעיף יזאמר במפורש שאם נתקבל היתר השכרה על יסוד הודעות כוזבות — האנשים שמסרו את ההודעות צפויים לעונש.

אני הייב למסור לכנסת את השתלשלות העניין מצדו הפורמאלי. בוועדת החוקה, חוק ומשפט דנו בחוק זה, וכמה מחברי הוועדה טענו שאין לוועדה סמכות לשנות תכלית שינוי את שני החוקים שהוגשו עליידי הממשלה לכנסת. החלטנו לפנות בעניין פורמאלי זה לוועדת-הכנסת. ועדת-הכנסת דנה בעניין זה לא רק לגבי שני החוקים האלה, אלא בדרך כלל: מה דינו של חוק העובר לוועדה המתאימה אם הוועדה מוצאת לנכון להרחיב את מסגרת החוק. ועדת-הכנסת קבעה כלל, שאם המדובר הוא רק בתיקונים באותו הנושא — יש רשות כזו לוועדה, וזה גם מתפקידה. אבל אם הוועדה המתאימה מרחיבה את מסגרת החוק עד שאפשר לראות בו חוק חדש — טעון החוק קריאה ראשונה חדשה. ועדת-הכנסת תחליט בכל פעם אם הרחבת-החוק היא בבחינת חוק חדש; ואם כן — יובא החוק מחדש לקריאה ראשונה בכנסת.

אנו הלכנו בדרך זו. קודם-כל החלטנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט שברצוננו להרחיב חוק זה; הבאנו את העניין לוועדת-הכנסת וזו החליטה שזהו חוק חדש. החוק הוזמן לוועדת החוקה, חוק ומשפט. והיא החליטה להביא את החוק מחדש לקריאה ראשונה בכנסת. אם הכנסת תקבל את העקרון שנתקבל

שיש לתת פריבילגיה לחיילים משוחררים מצד אחד ולעולים מצד שני; הנימוק השני הוא מצוקת הדירות במדינתנו. בהתחשב במצוקה זו, הרי לפתור לשני הסוגים הללו של אזרחי המדינה — לחיילים משוחררים ולעולים חדשים — יש לתת אפשרות ליהנות משכירות משנה, אפילו באותן הדירות שבחווה השכיר רות קיים איסור להשכיר אותן. לפי החוק הקיים בארצנו, אם לא קיים חוזה שכירות בין שני הצדדים, הרי לפי המגילה מותר לשוכר להשכיר חלק של הדייר רה או אפילו את כולה למישהו אחר, מבלי שבעל הבית יתן את הסכמתו.

משה בן-עמי (הספרדים):
ישנן הגבלות.

נחום גיר-רפאלקס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
במגילה כתוב כך בפירוש. זהו החוק הקיים בארץ הזאת. במשך עשרים השנים האחרונות התחילו בעלי-הבתים להכניס את האיסור הזה בחוקי השכירות. כשהובאו שני החוקים האלה לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, קבענו קודם-כל שלמעשה אין אלה שני חוקים נפרדים; כי בעצם כל הסעיפים שהיו בחוק אחד היו גם בחוק השני; וכן מסרתם של שני החוקים אחת היא, אלא שהסובייקט אחר, בעצם אפשר היה לאחד את שני החוקים האלה, אלא שכאן הגענו למסגרה אחרת: נכון שיש לתת פריבילגיה לשני הסוגים הנזכרים של אזרחי המדינה; אבל כתוצאה ממצוקת הדירות הקיימת בארצנו, רבים הם האנשים שאינם אמידים — מלבד חיילים ועולים — ותיקים בארץ ובעלי-משפחות, הגרים בחדר אחד. ועמדה לפנינו השאלה מדוע לא נרחיב את החוק הזה, שהוא חוק אקסקלוסיבי לשני סוגים של אזרחי המדינה, גם לגבי יתר האזרחים במדינה.

משה בן-עמי (הספרדים):
לא היתה החלטה כזאת.

נחום גיר-רפאלקס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
היתה דעה כזאת, וועדת החוקה, חוק ומשפט היא לה עלי להביא את הדעה הזאת לכנסת.

בוועדת החוקה, חוק ומשפט התנהל דיון רחב בשאלה זו. עשינו חשבון: מספר התיילים המשוחררים, כפי שמסר ראש-הממשלה בשעתו, מגיע ל-100,000 איש בערך; מספר העולים שהגיעו לארץ תוך השנה האחרונה הוא כ-200,000—250,000 איש — יחד כ-350,000 איש. כן יש להביא בחשבון כ-170,000 ערבים שהחוק הזה אינו נוגע להם — יחד כחצי מיליון איש. כן ישנם כ-100,000 איש במושבות ובקיבוצים שבשביילם אין הבעיה הזו קיימת — כלומר יהיו 700,000—800,000 איש שיהיו מהחוק הזה בצורה זו או אחרת. יוצא אפוא שרק שלישי מן האוכלוסיה לא ייחנה מן החוק הזה.

אולם לתוך הדיון, התחילו מגיעות אלינו פניות מהתאחדות בעלי-התעשייה ומוסדות דומים נגד החוק הזה. הם ביקשו שלא יאושר חוק זה, היות והוא פוגע בבעלי-הבתים. אולם מה פירוש פוגע בבעלי-הבתים? קיים בארצנו מנהג טוב או רע, הוא המנהג של דמי-המפתח, שבעצם לא נקבעה לו שום סאנקציה בחוק

— חוק הגנת הדייר (שכירות משנה, הארחה וחילופים); חוק הגנת הדייר (שכירות משנה והארחה) (גיד, רוזן) —

"חיילי", "חייל" פירושו, אדם בשירות מלא בצבא הגנה לישראל, או שוחרר אחרי שירות כזה, ולא עברו 3 שנים משחרורו, אני מסכים, שזה מספר די גדול של אנשי שים הבאים בחשבון, לעומת זה לא כל עולה בא בחשבון, כי עולה פירושו, אדם שלא מלאו 12 חודש לישיבתו בארץ, או 9 חודשים מיציאתו ממחנה עולים בארץ, הכל לפי התאריך המוקדם יותר. לכן, אי אפשר להביא את כל המספרים של העולים. אם יושבראש הוועדה דיבר על 200 אלף איש, שכפי שהחבטא, "יושבים בלי חוזים", הרי לא ידעתי לסוף דבריו; איני יודע למה הוא התכוון. הוא מתכוון כנראה לאלה הנקראים בשפה הלועזית "Statutory Tenants" אך מהו המצב? אם כי חוקף החוזו, שפעם קשר אותם בבעלי-הבית נמסך, בכל זאת התנאים של החוזה הקודם חלים עוד על השכירות, וגם התנאי האוסר עליהם להשכיר השכרת-משנה, ובכך, אין זה כך כפי שיושבראש הוועדה רוצה להסביר לנו, שהאליל ולמעשה בין כך כמעט כל האוכלוסיה נכללה בהצעתה המקורית של הממשלה — אין כבר הבדל אם נרחיב עוד את מסגרת החוק ונכלול בחוק את כל מבקשי הדירות. אך הממשלה נתרשמה, כפי שאמרתי, מה דיונים, ואחרי שדנה שנית בכל המצב, הציעה לקחת בחורה את הצעתה המקורית, את הצעותיה המקוריות ראשונה, והואו או בנובמבר 1949, ולהציע עכשיו לקריאה ראשונה חוק חדש ומתוקן. לפיכך, המצב כיום הוא, שיש לפני הכנסת 2 הצעות חוקים לקריאה ראשונה: הצעה אחת שהובאה בשם הוועדה לקריאה ראשונה, ולדעתי, הצעה שהיתה על הצעה זו בוועדה אינה מחייבת את הבית את הוועדה. ההצעה החיובית בת רק במידה שהוועדה מצאה את החוק החדש ראוי לקריאה ראשונה בכנסת. ההצעה השנייה היא הצעת הממשלה.

ועכשיו, עלי להסביר במלים ספורות, במה החידוש שים והשינויים שהממשלה מציעה עכשיו ובמה ההצעה החדשה שונה מהצעתה המקורית. כבר אמרתי, שהחוק המקורי של הממשלה חל על שני סוגים של מבקשי דירות: עולים וחיילים. אנו מציעים עכשיו להרחיב מסגרת זו ולהכליל בין בעלי-הזכות, שיהיו מן הגאות המיוחדות של החוק הזה, גם בני משפחה ועובדי ציבור. בני המשפחה מוגדרים בחוק באופן כזה: "בן-משפחה" פירושו — ילדו של דייר, בן-זוגו של ילדו הנפטר, אביו, אמו, אחיו ואחותו. אלה הם בני המשפחה וברצוננו להכלילם באופן כזה, שעליאף האיסור שבהסכם בין הדייר ובין בעלה-הבית, יהיה הדייר רשאי לפי הנוהל שנקבע בחוק זה (כלומר היתר מפקדי השכירות), שיבדוק כל תנאי שכירות-המשנה) להשכיר גם לבן משפחה.

והוא הדין בנוגע לסוג שני חדש, "עובד הציבור", היינו: עובד המדינה, המעתיק — לצרכי מילוי תפקידיו — את מקום מגוריו ומעבירו למקום ישוב אחר, וכולל חבר הממשלה, חבר-הכנסת, שופט, ושופט-שלום. לפיכך אנו מרחיבים את המסגרת ברוח ההערות שנשאו מעו בוועדת-המשנה של ועדת החוקה, חוקי-משפט.

אנו מציעים חידוש נוסף, החורג ממסגרת החוק המקורי, והוא, שעובד ציבור יהיה רשאי להחליף על דעת עצמו את דירתו עם אדם אחר, גם אם לפי חוזה השכירות שבינו לבין בעלה-הבית שלו — או בין האדם שאתו הוא מתחלף לבין בעלה-הבית שלו — טעונים חילופים אלה אישור מבעלה-הבית, אנו יודעים, ובעיקר

בוועדת החוקה, חוק ומשפט: שברצוננו להרחיב את תחולת החוק הזה על כל אזרחי המדינה — יובא החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי להכניס בו תיקונים; ואז יובא שוב לקריאה שניה.

על יסוד כל הדברים האלה הביאה הממשלה הצעת-חוק אחרת, ועכשיו ירצה עליה שר-המשפטים בשם הממשלה.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה. כפי שאמר יושבראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, הגישה הממשלה — לא לפני 3² חודשים כפי שאמר בטעות, אלא כחודש נובמבר 1949 — שתי הצעות חוק לכנסת. תכלית החוקים שהגשנו זו לכנסת היתה, להקל על שני סוגים מסויימים של מבקשי דירות במציאת דירות או חלקי דירות, ובעיקר חדרים. שני הסוגים, שהוזכרו אז במיוחד בהצעות החוק, היו חיילים ועולים חדשים. כפי שכבר הסביר יושבראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, הוצע בחוקים אלה לאפשר לאנשי שים, ששכרו דירות מבעל-בית, להשכיר בשכירות משנה חלקים מדירותיהם לשני הסוגים המיוחדים של מבקשי דירות: עולים חדשים וחיילים. המטרה היתה לאפשר לדיירים להשכיר חדרים או חלקי דירות גם אם בחוזה שביניהם ובין בעלה-הבית הותנה תנאי האוסר השכרת-משנה זו.

בזמנו הרציתי לפני הכנסת על הצעת החוקים האלה ונתקיים בכנסת דיון. בדרך כלל נתקבלו החוקים האלה בברכה עליי הכנסת, וכשעברו לוועדת החוקה, חוק ומשפט קרו אותם הדברים שהרצה עליהם עכשיו יושבראש הוועדה הזאת. נתברר גם לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שלא היתה לה זכות לדון בהצעה מרחיקה לכת שהוכנסה לוועדה — בהצעה, המטרה לגמרי את אופי החוק. החוק שהממשלה הציעה היה חוק, שמטרתו להגן על סוגים מיוחדים של מבקשי דירות. כשצפן הרעיון, להטיל חוק כזה על כל מבקשי הדירות, בלי יוצא מן הכלל, נתברר לוועדת החוקה, חוק ומשפט — בעזרת ועדת-הכנסת שפסקה הלכה בענין זה — שאין זכות לוועדת החוקה, חוק ומשפט לדון בהצעה כליכך מרחיקה לכת, שאינה מתקנת את ההצעה המקורית של הממשלה, כי אם משנה אותה תכלית שינוי, בלי להביא את הענין מחדש בקריאה ראשונה לכנסת. לפיכך ייתכן, שיושבראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, יסכים אתי — על-כ-ל-פנים, אני מבקש ממנו להסכים אתי — שאין כל ערך להצבעה עניינית שתקיימה בוועדה זו, אם היא נתקיימה. כפי שאני מבין, היא נתקיימה בוועדת-המשנה של ועדת-החוקה, חוק ומשפט, ויוצא כאילו ועדה זו כבר אישרה את הפרינציפ להטיל את החוק על כל מבקשי דירות, בלי יוצא מן הכלל. אם נכון הדבר, לא היתה כל זכות לוועדת-החוקה, חוק ומשפט, לדון בהצעה כזו בלי שהענין הובא קודם לקריאה ראשונה בכנסת, וגם ברור שאין תוקף חוקי להצבעה שתקיימה על עצם העקרון, אם ההצבעה כזו נתקיימה.

הממשלה שמעה מפי שר-המשפטים על השתלשלות הדברים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, והממשלה באמת נתרשמה מהדיונים האלה ומההערות שנשמעו בוועדה, אם כי לא נתרשמה כליכך מהמספרים שהובאו עכשיו עליידי יושבראש ועדת-החוקה, חוק ומשפט, ואני מרשה לעצמי לחלוק עליהם. אם אנו נוקטים את מספר החיילים, צריך קודם-כל לקחת בחשבון את הגדרת המלה

כבר אמר כאן יושב-ראש ועדת החוקה, שבזמן הדיון בוועדה זו על שני החוקים שהזכרתי, הובאה ההצעה להוסיף את החוק הזה שנים עליו עכשיו, והתעוררה השאלה אם הוועדה רשאית להציע חוק שלא דנו עליו במליאה, השאלה הועברה לוועדת-הכנה סת, ושם הוחלט שחוק זה חייב קודם-כל לעבור למליאה.

בוועדת-הכנסת, שיש לי הכבוד להיות חברה, השתתפתי ביוכיח והצבעתי בעד העברת החוק למליאה. שאל אותי חבר שישב על ידי, למה אני מת-ווכח ודורש את העברת החוק למליאה; האם אינני יודע שהמליאה תחליט על העברת החוק לוועדה? ענית לי שאמנם אני יודע זאת, אך אם להפסיד — לפחות תהיה זו הלווייה גדולה.

כנסת נכבדה, אם תאשרו את החוק הזה, באמת יהיה מקום להשתמש במלה הלווייה; כי אז אנחנו במדינתנו מפירים ושוברים כל הסכם והתחייבות בין צדדים. דבר שצדדים מתחייבים עליו בכתב ביי-ניהם — בא הכתוב השלישי, מכריע ביניהם ומבטל את כל מה שחתמו. בחוק הזה כתוב בפירוש: „רשאי להשכיר, על אף האיסור או ההגבלה שבחוקה“ אם כך — איך אפשר לדרוש שיבואו בעלי-הדיון לארץ, וישקיעו את כספם על יסוד החוק החדש של עיזוד השקעות הון, בשעה שאפשר לבטל את החוזה בכל רגע?

השאלה היא, רבותי, לאן נגיע? אם אנו מרשים לשנות את הכתוב והחתום בחוזה שכירות — הרי יכולים אנו לבטל את כל החוזה, ואז יוכל הדייר לשלם שכר דירה נמוך מכפי שנקבע, או לא לשלם שכר דירה בכלל; ואולי עוד נגיע למצב כזה שגם אפשר יהיה לא לשלם שטרות! אם אדם בא בשנים או חולה בנה בית, גר בו ומשכיר את הדירה הנתרת לאנשים בעלי משפחה קטנה, היות ובריא-אזו דורשת מנוחה ושקט, הרי אם אנו מבטלים את התנאי שהתנה בחוזה עם הדייר, והדייר רשאי להשכיר את הדירה למשפחה גדולה — זה מוזיק לבעל הבית ואין זה מן הצדק, כבר דיבר כאן ידידי וחברי גנחובסקי על בעלי-הבית שבחר בדיירים שמרי שבת, ולפי חוק זה יוכל הדייר להשכיר את הדירה גם למחללי שבת. מגוחך הוא להעמיד פנים של מעודדי השקעות הון פרטי, בשעה שמחסלים חיסול גלוי את ההון הפרטי ואת היוזמה הפרטית.

רבותי, הון חוץ ויוזמה פרטית לא יסתפקו בהצטרות, אט יוצהר אלפי פעמים שמעודדים הון חוץ ויוזמה פרטית, ומצד שני יחוקקו חוקים השוללים שלי-לה מוחלטת את כל העקרונות המהויים בסיס להון חוץ ויוזמה פרטית — הרי ידברו המעשים בשפתם, וקול ההצהרות ידום ולא יעשה כל רושם. אנשי חוץ לארץ ותושבי הארץ אינם טפשים עד כדי כך שיאמינו להבטחות לגבי העתיד, בכלל עושה הדבר רושם רע אם מבטיחים לאלה שיבנו מהר, ושוכחים את מי שבנה אתמול.

אעבור לעצם החוק, האם עד היום לא השכירו דירות לדיירי משנה רק משום שהחוזה לא התיר זאת? לא ולא! אין בזה שמץ של אמת. זוהי פשוט שאלה של „ביונס“, דייר שיש לו דירה בת שני חד-רים, והוא משלם לבעלי-הבית שכר-דירה חמש או

למדנו זאת מתוך הנסיון שרכשנו לעצמנו עם „מבצע ירושלים“, כלומר בשעת העברת עובדי הציבור לירושלים, שהיתר כזה מטעם בעלי-הבית, או מטעם שני „בעלי-הבית“, אינו ניתן בדרך כלל, אלא אם כן ישולמו דמי מפ-תח גבוהים מאד. אנו אומרים כי טובת המדינה וורשת, שחילופים כאלה יאפשרו ולא יהיו זקוקים להסכמים, שבדרך כלל אפשר לקנותם רק בכסף רב.

ושוב אני אומר, שלא לגמרי לפי הממדים של החוק שהובא לקריאה ראשונה עליידי יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אך בכל זאת במידה ניכרת — מקשת באופן כזה גם הממשלה ומוכנה להרחיב את המסגרת, ולשנות כנידון זה את הצעתה האשונה. אך יחד עם זה אין אנו יכולים להסכים להצעה שהובאה לקריאה ראשונה עליידי יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, מתוך שני נימוקים עיקריים: ראשית, ביסוד כל ההצעות הללו מונח הרעיון, שפקידי-השכירות צריך לפקח על שכירויות-משנה כאלה. אם נכלול את כל האוכלוסיה, יהיה הפיקוח פיקטיבי, אם נסיר את כל ההגבלות הרי שום פקידי-שכירות לא יוכל להשתלט על מספר מקרים כה רב שיתכן שיובאו לפניו.

שנית, הכנסת צריכה לשקול היטב, אם היא רוצה לתת את ידה באופן כזה מוחלט לחוק, האומר שמוחר להתעלם לגמרי מהסכם שנעשה בין שני צדדים, במידת האפשרות — ואני אומר במידת האפשרות, מכיון שגם אנו מציעים מקרים יוצאים מן הכלל — יש לשמור בכל זאת על העקרונות של קדושת חושים, אם בא מחוקק ומפקיע את תקפו של הסכם שנחתם בין שני צדדים, הוא יכול לעשות זאת רק במקרים שהם בבחינת מקרים יוצאים מן הכלל, אך לא להרחיק לכת עד כדי כך שיבטל את תקפו של הסכם כזה לחלוטין, בכל המקרים. לפי דעתנו צריך לשמור עלי-כך, שבמידה שהמחוקק מפקיע חוקף הסכם בין שני צדדים, יעשה זאת כשטובת הכלל מחייבת התערבות זו ואין מנוס ממנה.

שלישית, אני אומר, שהצעה מרחיקה לכת כל-כך אינה מתקבלת על הדעת בלי רבוייה כוללת הרבה יותר של חוקי הדיירות בכללם, מה שמוצע עכשיו עליידי ועדת החוקה, חוק ומשפט, אינו ניתן לביצוע בלי שנתקן את חוק הדיירות ביסודו.

לפיכך אנו מבקשים להסתפק, עלי-כפנים לפי שעה, בחוק שאנו מציעים עכשיו בצורה מתוקנת, ובקשתי היא להעביר את הצעת-החוק שהוצעה עליידי הממשלה וששמה הוא עכשיו „חוק הגנת הדייר (שכירות משנה, הארחה וחילופים)“.

אליהו מזור (החזית הדתית המאוחדת):
יושב-ראש נכבד, חברי-הכנסת, המימרה הידועה שהתאבון בו עם האכילה, התאמתה במקרה של הזיק שאנו דנים בו, גם פה בא התיאבון לחוק חוקים עם החקיקה. החוק הראשון שנדון בכנסת בענין זה היה בענין חיילים משוחררים, אחרי-כן בא חוק שני בארץ חו נוסח לגבי עולים חדשים; ועכשיו הובא לפנינו חוק שלישי — לגבי כל דייר משנה. יותר נכון: החוק מבטל את שני החוקים שהכנסת החליטה להעביר לור-עדה, במשך כל הזמן לא הבינותי מדוע אין דנים בכנסת בחוק הגנת הדייר, למרות שסעיף זה היה על סדר-היום של הכנסת מזה שלושה חדשים; אולם כעת ברור לי הדבר, היכיניו עד שהממשלה הביאה חוק בעל שם דומה, בתוספת מלה אחת: „וחילופים“.

— חוק הגנת הדייר (שכירות משנה, הארחה וחילופים); חוק הגנת הדייר (שכירות-משנה והארחה) (מזור, פרמינגר, פנסק) —

60%". אין ברצוני להתווכח עכשיו עם מר ניר הנכ"ד על דבריו אלה; אבל נשאלת השאלה: אם כך הוא הדבר — מדוע לא נשנה את החוק ונאשר את ההוספה המשתלמת כביכול בלאו הכי?

ידוע שגם במדינות אחרות היו חוקים והגבלות בשכר דירה, אבל במשך הזמן ביטלו או שינו את החוק, כלומר: הוציאו מגדר החוק בתי-מסחר, משרדים, מלונות וחנויות שאינם משפיעים על האינדיקס; ואת שכר-הדירה של דירות פרטיות העלו בהדרגה. אצלנו לא חל שינוי בחוק ומשלמים עוד ימים מה ששילמו בשנת 1940, למרות העובדה שהאינדיקס עלה אצלנו ביותר מאשר 300 נקודות, ועל בעלי-הבתים מוטלים מסים כבדים, הוצאות, תיקונים וכדומה, המגיעים לסכומים גדולים פי עשרה משהיו בשנת 1940.

איש מאתנו לא יוכל להסביר מדוע מגיע עונש כל-כך חמור לבעלי-הבתים שבאו ארצה, בנו לנו בתים, ועזרו לבנות את הארץ, לפעמים ניתן פסק-דין של מאסר ממושך ואפילו מאסר עולם; אבל גם במקרה של מאסר עולם מקובל שאחרי זמן ממושך משחררים את האסיר שנדון למאסר עולם. מדוע מאסר עולם זה שהוטל על בעלי-הבתים מוכרח להיות מאסר עולם פשוטו כמשמעו?

בהודמנות זו רצוני להציע לממשלה לתקן את הע"ו, ולבטל או לשנות את פקודת הגבלת שכר דירה; וממילא יהיה החוק הזה, חוק הגנת הדייר, מיותר.

שמענו משר-האוצר, בתשובתו לוויכוח על חוק הארנונה, שהוא סבור שמן הראוי להעמיד את שאלת ענף הבנין והגבלת שכר דירה על סדר-היום; אבל הוא חושב שאנחנו, כעם „אתה בחרתנו“, איננו צריכים להיות ראשונים, הוא אמר שבעיה זו קיימת לא רק בארץ, אני רוצה להעיר את תשומת-לב שר-האוצר לעובדה שגם אם נשנה את החוק, לא נהיה, חס וחלילה, מהראשונים. בארצות רבות לא היה החוק חל בכלל על דמי שכירות של חנויות, בתי-עסק, משרדים, מלונות וכדומה, אבל גם בענין שכר-דירה חלו כבר שינויים חשובים בחוק הדיירות בארצות הכ"א: צרפת, איטליה, ארצות-הברית, קאנאדה, מצרים, הלבנון, קפריסין ועוד. עד עכשיו לא השתמשתי בנימוק החשוב שאצלנו ירד גם ערך הכסף, אולם אם הממשלה משתמשת בנימוק זה של ירידת ערך הכסף לשם הגדלת סכום הנקנסות — על אחת כמה וכמה רשאים אנו להזכיר גם את הנימוק הצודק הזה בדב"רנו על שכר-הדירה.

ולבסוף רצוני לומר שאם אנו רוצים באמת שה"חוק לעידוד השקעות הון לא יהיה מכווון רק לסגור עיניים — אסור לנו לאשר את החוק או החוקים המור"גחים לפינינו.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

כנסת נכבדה, הייתי מציע שנאמו „המשכנע“ של חברי-הכנסת מזור יודפס ויחולק לעיון מעמיק בקרב בעלי-הבתים בישראל — —

דוד-צבי פנסק (החזית הדתית המאוחדת):
אני חושש שיקראו אותו בחוק-לארץ.

שש ל"י, לוקח היום מדייר משנה 15 או 20 ל"י בעד חדר אחד, כלומר, הוא רוצה לגור בדירה שלא תעלה לו כסף, ורוצה להרוויח סכום נוסף מדירתו, בשעה שהבית אינו שייך לו, רבותי! האם הדיירים שהב"ט-חו לעצמם זכות השכרת משנה לוקחים סכום 25% יותר בעד הדר?

רצוני לשאול את חברי-הכנסת הגוים מהוץ לח"ל-אביב: אם בזמן שהכנסת היתה בתל-אביב רצה מי-שהו מהדיירים, שהחווה התייר לו לקבל דירי משנה, להשכיר חדר לחברי-כנסת בשכר הדיירה שהוא שילם לבעלי-הבית בתוספת מתאימה? גם עכשיו ידוע לי שדורשים בירושה 25% ל"י לחדוש תמורת חדר. רבותי, לפני הפגרה חילקו בכנסת חוברת של אגודת הסטודנטים של הסניפון העברי בחיפה, ושם כתוב שהסטודנטים מוכרחים היום לשלם 22 ל"י לחדר, בעוד שבשנת 1947 שילמו רק 12 ל"י, ובכן — אין זה בגלל החווה האוסר השכרה, כי החוק והחווה היו שווים גם בשנת 1947.

עצם מטרת החוק המונח לפנינו, אינה להזויל את דמי השכירות של דיירי המשנה; אלא לקחת מהאיש — היחידי הנכאי באופן חוקי לקבל הנאה מההון שהשקיע הוא, ולא הדייר — את החלק מהרווח שהדייר אינו זכאי לו, ושניתן עד עכשיו לבעלי-הבית כפיצוי עבור הסכמתו להשכרת-משנה. עכשיו רוצים לקחת מבעלי-הבית הלגיטימי גם את זאת ולהשאיר הכל בידי הדייר, כלומר — להרחיב את אי-הצדק מ-70% ל-100%, אין פה ענין של צדק סוציאלי, החוק הזה אינו מגן על דייר משנה, דייר המשנה יצטרך לשלם מה ששילם עד עכשיו, אלא החוק הזה דואג לכך שהתשלום של דייר המשנה ייכנס כולו, במאה אחוז, לכיסו של הדייר שלא עמל ולא טרח ולא השקיע דבר במקור הכנסה זה, אלא היה לו מזל לש"כור דירה לפני שנים רבות. החוק מגן על הדייר, ובעלי-הבית אינו יכול לקבל תמורה מתאימה עבור השקעת הונן, החוק מכוון לכך שלא יתקן חסר-החלילה העוול שנעשה לבעלי-הבית, ולכך שמישהו אחר יוכל לקבל טובת הנאה מהבית, אבל לא הוא.

חברי-הכנסת, אם החוק הזה יתקבל — הייתי מציע שנמחק מהמלון את המלה „בעלי-הבית“, ובמקום זה נשתמש במלים „בעלי-הדירות“, כי יהיה לפנינו מצד אחד אדם שעל שמו רשום בית בטאבו, אבל הוא אינו בעלי-הבית, ומצד שני יהיו דיירים שלאמתו של דבר, הם הבעלים, כיון שלהם טובת-ההנאה.

סלחו לי, רבותי, שכחתי: נצטרך עוד למושג „בעלי-הבית“ לדברים כגון מס ארנונה, מס בתיים, ורקו, משפט עבור אי-ניקיון וכדומה, כך שאי-אפשר לצעור, למחוק מהמלון את המלה „בעלי-הבית“.

מספרים שהתאחדות בעלי-הבתים החליטה להוציא את האות ע' מן המלה „בעלי“, ויישאר עכשיו השם „התאחדות בלי הבתים“, והצדק אתם...

כנסת נכבדה, כבר דובר רבות על ענין זה, ועד היום לא בא שינוי בחוק, בוויכוח על חוק רשימות-השומה העירונית, שמענו מסגן יושב-ראש הכנסת, הוא יושב-ראש ועדת החוקה, מר ניר, מעל הבמה הזאת את הדברים הבאים: „ידוע שהיום אין מישהו שלא הוסיף לשכר דירתו, אם לא 100% — לפחות

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

— בתקוה שהללו ישתכנעו מנימוקיו ויעדיפו להשתחרר ממאסר עולם ולהסתפק בהחוקת דירתם בלבד. ובכך ייפטרו ממילא גם מן המס.

אולם נראה לי שהנימוקים הללו אינם יכולים להתקבל ברצינות. ידוע גם ידוע, הן לחברה הכנסת מזור והן לאלה שיזכרו בעקבותיו, שבבעליה הבתים לא זו בלבד שאינם משקיעים כיום כספים לבנין בתים לשם השכרה אלא שכבר מלפני שנים רבות הוציאו את השקעותיהם בגביית שכר דירה ובעסקים רבים מאותו סוג הנקרא "דמי מפתח".

אמנם קיימים חוזים, ויכולים להתקיים חוזים שבטי חים שונים. אולם במקום שהכלל מוצא, שחווה או נוהג מסויים נוגד את עניינו, הרי ברשותו הוא ובסמכותה של הכנסת לכטלו, בין אם הנידון הוא בכתב ובין אם הוא בעלפה. חוזה שכירות, שמאחורי טעיפו מזדקרת מציאות מחול השדים של דמי המפתח — בין שהם מחוץ לקים שליש לבעלי הבית ושני שלישי לדייר, ובין שהם מחולקים בצורה אחרת — חווה כזה נוגד את עניני הכלל.

זוהי גם הסיבה, חברי הכנסת, ל"אינפלציה" בחוקים להגנת הדייר ולהתלבטות הזאת, שאנו עדים לה. זו הפעם הראשונה עומדת הכנסת בפני מציאות של שני חוקים: חוק אחד מטעם הרוב במועדת החוקה, חוק ומשפט, וחוק שני, אלטרנטיבי, מטעם הממשלה, שאף היא חייבת להישען על הרוב בבית הזה. מה גרם לתופעה הזאת? אין שום ספק שהסיבה לכך היא בהכרה הציבורית העמוקה שהתבטאה גם בעת שדנו בפעם הראשונה על ענין זה בכנסת, כאשר חברי הכנסת מסייעות שונות תבעו מן הממשלה ללכת בדרך ההרחבה המאכסימאלית של החוק הזה, כדי להגן על הדייר ולשרש את המנהג הספסרי של דמי המפתח, שאחז מצורותיו השכיחות הוא גם בבית בתים משותפים במחיר גבוה, המכרסו בחלקו הגדול באמצעות דמי המפתח המשולמים בשלב ראשון על ידי הדייר הנכנס לדירה ישנה לדייר ההולך להשתכן בדירה חדשה. כך הגענו למחירים מופרזים בבניה הפרטית של בנינים משותפים ועוד באים ומאיימים עלינו, שפסיקו את ההשקעה החלוצית הזאת, בכיכול. בכל יום שני וחמישי מאיימים הקבלנים שיפסיקו את "שירותם" בבניה זאת, שהיא יקרה לאין ערוך מן הבניה והציבורית, עובדות אלה ידועות למדי בקרב הציבור; ואמנם קיימת גם ועדה ממשלתית, שתפקידה לטפל בענינים אלה, אלא שפעולתה מתנהלת, לדאבונו, בעצלתים.

לאור מציאות זו מוטלת על הכנסת החובה לחלום בתופעות הללו. אם הממשלה רוצה להיות עקבית, עליה להסיק את המסקנות עד תומן, הן מבחינת יעילות שיוכנסם של החיילים המשוחררים, העולים ופקידי הממשלה, והן מבחינת המלחמה בספסרות בבתי ובדירות. כל זמן שהיה קיים הנוהג של דמי מפתח, ברי שאותם האנשים, כדירים כבעלי בתים, שאינם מתחילים בענינים הללו בעד משקפת הסידור והקליטה של העולה או החייל, אלא בעד נקב הגרוש, יעדיפו לא למסור את דירותיהם לחיי משוחררים או לעולים חדשים, אלא יספסרו בהן.

לכן נתעוררה אותה הדרישה הטבעית להרחיב את החוק הזה ולהכליל בו כל דירה וכל דייר. כאן באים ואומרים לנו: הדיירים יספסרו. חברי הכנסת מזור מנה

רשימה ארוכה של אפשרויות לספסרות מצד הדיירים. ברצוני להעיר לכך: אדרבא, אם אמנם משאלתך — וכן משאלתם של כל אלה שיזכרו אחרינו — היא למנוע אפשרויות של ספסרות מצד הדיירים, הרי ודאי שיש בכוחנו המשוות למנוע את הספסרות הן מצד הדייר והן מצד בעלי הבתים. אם נרצה — נמצא דרך לכך, ואמנם יש לי הצעות מסוימות בנידון זה.

ראשית, כל דייר יצטרך למסור הצהרה בשבועה בפני הרשות המוסמכת, בשעת העברת הדירה.

פייגה אילנית (מפ"ם):

כמו הנשים הדתיות.

זרז ורפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

הנשים הבלתי דתיות שלכם מתחמקות באי צטלה של הדת.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

אינני סבור, שפקידי השכירות יכול להיות הרשות המוסמכת המתאימה. נראה לי, שאם הממשלה תרצה באמת להילחם בנגע זה של ספסרות בדירות, תצטרך להקים רשות ציבורית בעלת סמכות רחבה ביותר, והיינו בית דין ציבורי, גוף ציבורי בהנהלת הממשלה. והגוף הציבורי הזה, בית הדין למניעת ספסרות בדירות, יסדיר את הענינים, יקפיד על ביצועם ויסיק את המסקנות. צריך שהמחוקק יטיל עונש במקרה שיתברר, שעל אף הצהרתו מסר הדייר את דירתו בדמי מפתח — אפילו אם דבר זה יתברר באמצעות משלם דמי המפתח, במקרה שהלה יתחרט; וכן צריך שתהיה לו אפשרות לדרוש בחזרה את כספו.

אני משוכנע, שכל הרוצה בכנות למנוע מקרי הספסרות, הן מצד בעלי הבתים והן מצד הדיירים, יצטרך לחפש פתרון בכיוון זה.

כרי, שאם יהיו רבני פקיד או רשות מוסמכת פיקטיביים, המטפלים בענינים טיפול ביורוקראטי, ואם לא יוטל עונש חמור על כל העוסק בעסקי ספסרות, הרי יעשו את החוק פלסתר. אך אם רוצים באמת לתקן בנידון זה, ודאי שאפשר לעשות את הדבר.

ומדוע טוענת הממשלה שטרם הגיע הזמן? מה פירוש הדבר? הצעת הממשלה משמעה — חלוקת התושבים, חלוקת הציבור לשני סוגים. עם הסוג האחד נמנים העולים, החיילים המשוחררים ועובדי הציבור; למען העור לא הבא — באלה אסור יהיה לספסר. אך בניתיים, בעור לא הזה, כדי לא להרגיז את בעלי הבתים ולא, למתוח את התושב יתר על המידה, יימסר החלק השני של התושבים לחסדם של בעלי הבתים. האזרח, הפועל, האיש הפשוט, יהיו נתונים לחסדו של בעלי הבית. לגביהם יוכלו בעלי הבית והדייר להתחלק בשללם — בעלי הבית יקבל שליש, והדייר יקבל שני שלישים.

אין הדבר הזה נראה לי, האם רוצה הממשלה להמשיך בשיטה הזאת של דמי המפתח? אם כן, אדרבא, תבוא ותגיד בגלוי שאיננה רוצה לשנות את המצב, אבל אם יש ברצונה לתקן — אוי תעשה זאת במלוא ההיקף. ראשית — לא אסור חלקי, אלא כללי. שנית — לא פקיד בודד, אלא ארשות ציבורית מוסמכת שתוכל לפקח ספיקוח של ממש. כי ברור שהחלטה בלי ספיקוח אין לה שום ערך. שלישית — לא ביטול ההסכם בלבד, במקרה שיתברר ששילמו דמי מפתח. שאם כן, פירושו של דבר

הדירה המשתלם עלייך הדייר ועם הוצאותיו בקשר עם הדירה".

אינני יודע למה מתכוון כאן החוק במלה "הוצאות תיור". החוק מתיר רווח, פירושו של דבר שלדייר יהיה מותר לקבל תשלום נוסף, למעלה ממה שהוא משלם לבעלהיבית. הרשאי אני לשאול מדוע מותר לדייר לקבל רווח נוסף ואסור לתת לבעלהיבית זכות כזאת?

עובדה היא שעלייך חליפין בלבד, ללא רווח — ועל-פירוב רווח בלתי-הוגן — לא יוכלו העולים, החיי לים המשוחחרים, בני משפחה וגם עובדי המדינה לקבל דירה, וכל הדיבורים האלה על פיקוח, על ענשים ועל קנסות, אינם אלא דיבורים פורחים באוויר. היום משלמים, וכולנו יודעים זאת, דמי-מפתח, ולא קנסים. בדמי-מפתח בונים את השיכונים ההסתדרותיים והעממיים. בלי דמי-מפתח לא היו בונים, אל נשלה את עצמנו ואת הציבור. (קרא אה: אתה מגויס), אינני מגיב זים, ולא רק בשיכונים ההסתדרותיים, כי אם גם בשיכונים שהעיריות בנות. המשתכנים בשיכונים האלה מקבלים דמי-מפתח, ובדרך זו מכסים את מרבית ההשקעות שלהם בהוצאות הבניה של הדירה. היסבה לכך פשוטה: שורר מחסור בדירות. הדירות החדשות — בין אלה הנבנות עלייך או אלה שפרטי ובין אלה הנבנות עלייך משהו אחר — הן יקרות, ואחוזי הדירות הכולות הולך וקטן, ובמידה שהאחוז הולך וקטן, רוב ההתחייבויות שלנו — הרשונים להשתמש במלה זו — לא יוכלו עילוי. עובדה היא שעלייך החוק המוצע נפתח פתח לכך, שהדייר יקבל מדייר-המשנה תוספת לא קטנה על שכר-הדירה שהוא משלם.

לעצם החוק, רצוני להעיר כמה הערות. ביחס לעובדי די המדינה: מסופקני אם באמת תיוקק הממשלה לחוק זה, שהרי יש בידה חוק תפיסת-נכסים. האם אין זה מספיק כדי להבטיח לעובדי המדינה דירות בצורה זו או אחרת? בחוק הזה — גם בנוסח המוצע על-ידי הממשלה — ישנו בכל זאת מושג יסודי של ביטול כל זכות של בעלות אדם על רכושו. הממשלה אמנם מנסה להסביר שהיא מתנגדת להרחבת החוק, כדי למנוע לא את הפירושו, אלא את העובדה של ביטול הבעלות הזאת. בשעה שהמדובר היה על חיילים ועולים חדשים היה הדבר מוצדק, אבל כאשר המדובר על עובדי המדינה, ומדובר על בני משפחה כמעט בלי הגבלה — הרי הדבר הזה אומר בדרור: ביטול מוחלט של הבעלות. אינני יודע מדוע נפל הגורל על המקצוע האומלל הזה שנקרא "בתים", שלא הביא כל נזק למדינה. (קרא אה: זה לא מקצוע). יחס המדינה לענף הכלכלי הזה שנקרא בית, אינו כדוגמת יחס המדינה לענפים אחרים של רכוש, ויש לי האומץ לומר זאת גם בבית הזה: היחס הזה אינו צודק. אין זאת אומרת שמישהו מאתנו מציע לבטל את חוק הקפאת שכר-הדירה, אבל לא יהא זה הגיוני שבהמשך לחוק הזה יבטלו לגמרי כל סמכויותיו של בעלהיבית. מדוע לא תניתן לבעלהיבית זכות ערעור במקרה כזה? מדוע לא יוקמו בתי-דין לשכר-דירה אשר יפסקו במקרה של התנגדות? מדוע לא יהיה מוסד שיהיה מוסמך לרון ולברר? ישנם מקרים רבים שיש לבעלהיבית אפשרות לבוא ולערער, ואולי גם להוכיח שהענין הגדול אינו מוצדק, אפשרות כזאת אינה ניתנת לפי החוק, ולדעתי מן הראוי שתיתן.

יש כאן סעיף המדבר על אפשרות של רטרואקטיב

שדייר-המשנה יהיה נתון לחסרו של בעלהיבית, וכאילו מזהירים את דייר-המשנה, שאם הענין יתגלה, יוצא מן הדירה ויוחזר הסטאטוס-קו. לכן הצעתי השלישית היא — הטלת עונש על בעלהיבית בעד כל מעשה ספירת.

אני מקווה שהדיון הזה חשף את אחת הנקודות החמורות ביותר בחיינו הציבוריים, ועלינו לעשות ולדאוג לכך, ששאלת הסדר שכירות דירות תסודר סידור סופי. הממשלה תצטרך לעיין בחקיקת חוק כולל, שיסדיר את כל הבעיות בעניני שכירות ויעקור מן השורש את הספירות בשטח כאוב זה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. דרוש כנראה אומץ לב מיוחד להופיע בבית הזה ומחוצה לו ולדבר על הבעיה של דירות להשכרה, על בעלהיבית או משכירי דירות בישראל. אולי בצורת בדיחה — כפי שהביא את הענין חבר-הכנסת מזור — מתקבל הדבר בחיך בבית הזה; אבל אם נביחן את השאלה באופן רציני, תחלילנה עובדות השונות ממה שנראה במבט הראשון.

עובדה מעניינת היא, שחוק הקפאת שכר הדירה שבא בראשית המלחמה להגן על דיירים — בשעה שהיה ברור מראש שלא תהיה אפשרות לבנות דירות חדשות — מגן כיום על האורחים והתושבים המבוססים ביותר במדינה; בשעה שהרוב המכריע של העולים החדשים — בין אם זה בשיכונים ההסתדרותיים, בין אם זה בשיכון סוכנותי או של עמידר, בין אם זה בדירה פרטית ובין אם זה לפי שכר-הדירה שנקבע באופן רשמי עלייך האפטרופוס על נכסי נפקדים — משלמים שכר-דירה העולה פי שנים, שלושה או ארבעה ואפילו יותר. בארץ פן כזה ההגנה היבשה, ללא התעמקות, שאלת המדינה של הקפאת שכר-הדירה אינה נוגעת דוקא לאלה שמתחבטים היה לדאוג להם יותר מאשר לאלה שהחוק מגן עליהם.

הוצע כאן לשחרר את בעלהיבית מהאסון הזה שיש לו בית. נכון, רבים מבעלהיביתים גם משתחררים בצורה זו, ודוגמה אחת אני רוצה להביא כאן. בבית אחד שהיו בו כמה דירות, נמכרה כל דירה עלייך בעל הבית בסך 900 לירות. במשך עשר שנים קיבל שכר-דירה 300 לירות לדירה, אינו מוסר מספרים אלה על סמך ידיעת העובדות. הדירה נמכרה עלייך השכן ב-2000 לירות. הוא קיבל איפוא כחזרה את כל שכר-הדירה שהשילם, ונוסף לזה היה לו רווח נקי של 800 לירות. לא הודות ליוזמה שלו, לא הודות להשקעתו וגם לא הודות לתיוקקים שהוא השקיע בבית, אלא רק הודות לחוק היבש הזה. אף אחד מאתנו לא בא לערער בזמנו, כאשר הובא כאן החוק להגנת הדייר בקשר עם חיילים, חיילים משוחחרים ועולים, עם כל התיוקקים שהוצעו עלייך לחוק זה, אך ההצעה של הוועדה, בניגוד להצעת הממשלה, על ביטול כל ההגבלות בהשכרת משנה, נראית בעינינו מזורה ביותר. נשאלת השאלה, האם דבר זה מוצדק? דבר זה איננו מוצדק משום שחוק זה, כשהוא בלתי-מוגבל, אינו אלא נותן לגיטימאציה לעובדה הקיימת שכולנו פוסלים אלה. אקרא מתוך הצעת החוק של הממשלה פסקה אחת בסעיף 4 (2): "אם מצא ששכר-הדירה המשתלם עלייך דייר המשנה אינו מביא לדייר רווח בלתי-הוגן בהתחשב עם שכר

להתחוכח אם הגיע עכשיו הזמן לבטל את כל הרכוש הפרטי ולהלאימו — יש להודיע על-כך באומץ לב. אולם אני סבור שיהיה זה משגה גדול אם בשנת 1950, עשר שנים לאחר שפורסם חוק הקפאת שכר-הדירה, ניאחו בו כבסים לכל השינויים שאנו עומדים לבצע.

לבסוף ברצוני להעיר על תוצאה אחת של החוק, הנוגעת לשטח בריאות העם, והנובעת מן האורתודוקסיות והקנוניות לגבי חוק זה. לצערנו, מקבלים עדיין בדירות הישנות שכר-דירה בגובה כזה שאינו מאפשר לבעל-הבית לבצע את התיקונים הדרושים בבנין. בהתחשב עם שכר-הדירה הנמוך, לא יעזו איש לבקש מבעל הבית לבצע את התיקונים האלה. התוצאה היא שברשות יות המקומיות אנו עומדים בפני בעיה כזאת. אני מודיע לכם שנציגי כל הסיעות והמפלגות במועצה המקומית אינם מוצאים אומץ בנפשם לחייב את בעל-הבתים להוציא לפועל את התיקונים הדרושים. עובדה זו מביאה לעתים קרובות לתקלות מבחינת בריאות הציבור. על כן נראה לי, אם כי אין לדבר קשר ישיר עם הצעת החוק המונחת לפנינו, (ואני מתכוון אך ורק להצעת הממשלה) שמן הראוי שהממשלה והכנסת יבדקו את הבעיה לא רק מנקודת ראות השמירה על גובה האינדקס, אלא לאור כל האספקטים החדשים של ימינו אלה.

בית. אינני יכול להבין דבר זה. כאן נאמר בפירוש: עשו ללא אישור ולא לפי החוק, ואחר-כך יבוא האי-שור מטעם הממשלה. כן מוסיע כאן מושג של חלק מדירה. גם זו יכולה להיות הזדמנות לקנוניות, כי אפשר יהיה להעביר את כל הדירה ולהשאיר רק פינה צדדית. גם כיחס לחליפין יש לציין כמה פעמים אפשר להחליף. מדובר אמנם על סקידי ממשלה; אולם גם סקידי-הממשלה נוהגים להחליף דירות לעתים קרובות. אגב, יש לקבוע שחוק זה יחול רק לגבי אותם המקרים בהם מחייבת הממשלה את העובד לעבור למקום אחר, ולא יתייחס למקרים בהם עובר העובד מסיבות של נוחיות פרטית או מכיון שהוא חושב שכדאי לו לקבל כסוף נוסף תמורת החליפין.

אם אנו נקבע בפרינציפ שחוק זה יחול רק לגבי חיילים ועולים חדשים — יש הצדקה לדבר. אולם אם התיקונים שהוצעו או שיוצעו על-ידי הוועדה נוטים להרחבת הנושא — ובזה אינני מתכוון לחליפין על-ידי עובדי המדינה, שלגביהם זה מתקבל על הדעת — אני רואה בכך פתיחת פתח, שהוא לדעתי רחב מדי, לאפשרויות להגשמת הצעתו של חבר-הכנסת פרמינגר (ויש אומרים שזאת הציעה גם ועדת-החוקה, חוק-משפט) — שתיקון זה יגרום למעשה לביטול מוחלט של כל מושג הבעלות על בית. אם הגענו לכך — ואין זה מעניני